

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Het Belang van de Rechtsfilosofie voor Filosofie en Praktijk

Uitwerking van een gastcollege, gegeven op 17 november 1959 aan de Universiteit te Gent door Mr. G.E. LANGEMEIJER, Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, oud-hoogleraar te Leiden

Als onderwerp van dit college heb ik aangekondigd : « Het belang van de rechtsfilosofie voor filosofie en praktijk ». Nu het ging om een filosofisch vak, scheen het billijk, dat ik de filosofie het eerst noemde; in wat ik zeggen ga echter zult U meer horen over de praktijk. Bij « praktijk » denk ik nu niet uitsluitend aan wat de advocaat of, iets ruimer de jurist, « zijn praktijk » noemt. De rechtsfilosofie toch is, tenminste bij tijden, in zeker niet mindere, waarschijnlijk in hogere mate van invloed geweest op geheel andere dingen : op de keuze tussen onderwerping aan het gevestigde gezag en revolutie, op de vorming en motivering van politieke idealen. Het gaat dus om de praktijk des levens in het algemeen, ten minste voor zover die iets met het recht te maken heeft.

Toen ik dit college voorbereide stond mij daarbij een schema voor ogen, dat ik niet zal kunnen handhaven. Ik wilde uitgaan van de Thomistische opvatting als die van de filosofie, die aan de meerderheid van U het meest vertrouwd zal zijn. Van Thomistisch standpunt uit nu is in beginsel de rechtsfilosofie een belangrijk onderdeel van de filosofie en is haar betekenis voor de praktijk des levens, althans in beginsel, een grote. Daartegenover wilde ik dan mijn niet-Thomistische opvatting ontwikkelen, waarbij die betekenis een veel geringere is, om tenslotte te betogen, dat, wanneer het op concrete vragen aankomt, het Thomisme er niet zo heel veel anders voorstaat.

Toen kreeg ik vlak voor mijn vertrek het diepgaande en rijk gedocumenteerde openingscollege in handen van Uw eigen leermeester voor rechtsfilosofie (het vak heet hier « natuurrecht ») Prof. Calewaert, dat ik eerst op weg hierheen kon lezen. Daaruit zag ik, dat de rechtsfilosofie aan U wordt onderwezen in een geest, die zich tegen deducties daaruit voor het praktische leven en de rechtshandhaving in het bijzonder nog veel sterker verzet dan mijn opvattingen. Het betoog, dat in mijn voornemen lag, kreeg daardoor iets overbodigs en de enige niet geheel overbodige taak, die ik nog voor mij zie, is thans U te laten zien, dat deze grote voorzichtigheid tegenover op de rechtsfilosofie gebaseerde dwingende betogen, die uit de

denkwijze van Prof. Calewaert volgt, ook gelden moet van andere opvattingen uit.

Om U dit duidelijk te maken is eerst een opmerking wenselijk over het aanzienlijk verschil tussen de situatie op dit terrein bij U en in mijn land. In België, zoals in de meeste landen, die van huis uit bijna onvermengd katholiek zijn, staan tegenover het Thomisme (en enkele modificaties daarvan vooral van fenomenologische en existentialistische huize) hoofdzakelijk slechts filosofische stromingen, die hun bron vinden in het positivisme van Auguste Comte, zij het dat zij daarvan een zeer ver voortgeschreden ontwikkelingsvorm betekenen. Voor deze stromingen is filosofie slechts het geheel der wetenschappen en is wetenschap slechts mogelijk met betrekking tot wat voorwerp zijn kan van ervaring. Onmogelijk is dus voor hen een filosofische, wetenschappelijke, kortom algemeen geldige fundering van oordelen van goed en kwaad, van recht en onrecht, van waarden, van normen. Deze richting van denken hangt, als ik hem wel begrijp, Prof. Calewaert aan. Zij brengt niet mede, dat men aan eigen zedelijk of rechtsgevoel geringe invloed toekent, zij kan ook grote belangstelling medebrengen voor uitingen van zulk gevoel bij anderen als « ideologie », maar zij sluit elk aanspraak maken op objectief gezag voor waarderingsoordelen uit.

Geheel anders is de situatie in landen van overwegend Protestante culturele traditie, zoals Nederland. Zoals bij U vooral Franse filosofie voorbeeld is geweest is het bij ons zeer overwegend Duitse en wel vooral in diverse idealistische stromingen. Aan deze richtingen is, in verschillende mate, gemeen, dat zij een strikt deductief betoog omtrent elke vraag van goed en kwaad, zoals het Thomisme dat in beginsel belooft, niet voor mogelijk houden, maar aan de andere kant aan onze waarderende oordelen niet met stelligheid elk meer dan subjectief belang ontzeggen. Om dan mezelf aan U voor te stellen : dit idealisme hang ook ik aan, maar dan in de schakering, die van het positivistische relativisme van Prof. Calewaert het minst ver verwijderd is. Van dit standpunt uit zal ik nu mijn onderwerp — voor zover dat in een college-uur mogelijk is — behandelen.

Het probleem, dat in lang verleden tijden rechtsfilosofische aktiviteit heeft wakker geroepen, is bij uitstek én filosofisch én praktisch. Het is dat reeds als gevolg van de gedaante, die het in voor-filosofische tijden had aangenomen. Bij alle volken in een zeker, betrekkelijk vroeg stadium van cultuur vinden wij een eenheid van godsdienst, moraal en recht, waarbij de regels, die in de maatschappij worden gehandhaafd, worden afgeleid uit een goddelijke openbaring en de gezagdrager niet zelden wordt gezien als afstammeling van de godheid. Hier is dus een groep maatschappelijke verschijnselen van groot praktisch belang in onmiddellijk verband gezien met een hoogste, boven-natuurlijke macht. Ook echter wanneer de mens zich uit die mythologische visie losmaakt en tot een filosofische probleemstelling komt is het probleem én typisch filosofisch én eminent praktisch. Het is filosofisch omdat het een afdoende verklaring zoekt van wat het aan de mens gegevene te buiten gaat: de onderwerping van 's mensen wil aan iets buiten zichzelf en wel een onderworpenheid, die verder reikt dan feitelijke dwang. Het is tevens een eminent praktisch probleem eigenlijk om dezelfde reden, namelijk omdat zeer sterke argumenten nodig zijn om de mens die onderworpenheid te doen aanvaarden, zodat behoudende en opstandige strevingen gelijkelijk de behoefte zullen voelen om de titel van die onderworpenheid te onderzoeken.

Deze aanvangssituatie van de rechtsfilosofie zien wij nergens zo duidelijk als in het Griekenland van de vijfde eeuw vóór Christus. Hierom toch is nog altijd de Griekse cultuur zo buitengewoon instructief voor ons, omdat zij zich vooreerst zo onvergankelijk snel heeft ontwikkeld en bovendien zoveel minder bewust beïnvloed is door andere cultuur dan wij het zijn, vooral juist door de cultuur der oudheid.

Ook voor de Grieken is de fundering van het recht aanvankelijk mythologisch geweest. Wanneer de filosofie zich van het vraagstuk meester maakt, ontwikkelt die zich met ongewoon snel verloop tot het uiterste tegendeel van de mythologische houding: het sofisme. Het sofisme, tenminste zover wij het kennen, verwerpt alle objectiviteit van waarderende oordelen, verklaart het recht bloot oorzakelijk, overigens met de meest verschillende uitkomsten, dit laatste als uiting van een in zijn plotselinge opstandigheid van alle houvast verstoken denken. Het ziet het recht als maatschappelijk evenwicht, als vanzelfsprekende gelijkheid van de mensen alleen om hun mens zijn, maar ook — meer dan tweeduizend jaar vóór Nietzsche — als conventie, waardoor de grote massa der middelmatigen aan de weinigen hoger begaafden banden aanlegt, waaruit deze, dit eenmaal inziende, zich zullen bevrijden.

Tegen dit plotselinge radicale relativisme keert zich dan Plato, gedreven, zo kan men veronderstellen, zowel door theoretische afkeer van de oppervlakkigheid van dit relativisme als door verzet tegen de bandeloosheid, die er de praktische consequentie van moest zijn. Bij hem voor het eerst vertoont zich het idealisme in filosofische zin in de rol, die het sedert telkens weer heeft vervuld, die van het opvangen van de schok, die het wegvallen of verzwakken van traditionele geloofsovertuigingen en het daardoor op de voorgrond treden van een radicaal relativisme moet teweegbrengen. Als zodanig heeft het idealisme in ieder geval een ongewoon grote cultuurhistorische betekenis, ongeacht zijn innerlijke filosofische kracht, die ik nog, met velen, voor aanzienlijk houd. In zo forse gestalte als bij Plato heeft het zich overigens wellicht nimmer meer vertoond.

In de aanvang en voor lange tijd is dit idealisme

(waartoe in deze ruime zin ook het Thomisme behoort) niet minder zeker van zijn zaak dan het primitieve geloof was. Een stellig voor ieder geldend antwoord op iedere vraag van goed en kwaad houdt het, in beginsel, voor mogelijk. Zo lang het nog onverbrekkelijk verbonden is met het Christendom, is deze mening nog getemperd door de gedachte van de zondeval en ook wel, zo bij Thomas, door praktische wijsheid, die de moeilijkheid beseft van algemene antwoorden op detailvragen. In meer gesecculariseerde tijden verdwijnt ook deze verzachting. Zo is het lang gebleven, tot bij het natuurrecht in zijn achttiende eeuwse gedaante. Bij Kant beginnen de restricties, restricties wat betreft de kring van onderwerpen, waaromtrent een stellig praktisch oordeel mogelijk is, restricties wat betreft de bewijsbaarheid van zulk een oordeel. In deze meer bescheiden gedaante — bij de ene denker bescheidener dan bij de andere — kennen wij het idealisme in de filosofie van onze eigen tijd. Op juristen heeft het te allen tijd een sterke aantrekkingskracht uitgeoefend. Al zeer begrijpelijk was dit zo lang het een stellig antwoord omtrent het in elk geval volstrekt rechtvaardige in uitzicht kon stellen, maar ook in zijn verzachte vorm moest het op juristen een bijzondere bekoring uitoefenen. Die verzachting toch beloofde juist rekenschap te geven van de grote verscheidenheid van het recht naar tijd en plaats, naast het niet gemakkelijk wijkende geloof, dat wij met de tegenstelling van recht en onrecht toch iets meer dan het ons persoonlijk wel of niet behagende bedoelen.

Met het idealisme in deze hedendaagse zin, onder verwaarlozing van zijn vele schakeringen, als uitgangspunt zal ik nu het gestelde probleem trachten te beantwoorden. Zoals ik al aankondigde begin ik met het belang voor de praktijk. In hoever kan de rechtsfilosofie ons zeggen, wat op het gebied van het recht goed of verkeerd is?

Eén regel is er, die vrijwel door elke niet louter relativistische rechtsleer op dit gebied wordt erkend, die van gelijke behandeling van het gelijke en van behandeling van het ongelijke naar evenredigheid van het verschil. Bij een van de belangrijkste idealistische rechtsfilosofen, Radbruch, wordt deze regel zelfs voorgesteld als vormende de gerechtigheid in strikte zin. Nu is dit criterium slechts wat men « formeel » noemt, d.w.z. dat het slechts in vereniging met andere maatstaven tot een afdoend oordeel kan leiden en wel tot uiteenlopende oordelen, naargelang die andere maatstaven verschillen. Zo zal zij diegene tot een radikaal-demokratische politiek brengen, die de mensen ziet als gelijk in hun waardigheid als mens of zelfs maar alleen in hun behoefte om op te komen voor wat alleen zij zelf als hun belang kunnen voelen, terwijl zij hem tot een oligarchische gevolgtrekking zal leiden, die tussen de leden van een volk grote verschillen in waarde voor de gemeenschap of in bevoegdheid om over gemeenschapsbelangen te oordelen ziet en deze verschillen als het belangrijkste aan de mensen beschouwt. Men is zelfs wel zo ver gegaan te zeggen, dat het criterium slechts een logisch, niet een rechtsfilosofisch karakter draagt: het zou niet meer zeggen dan dit, dat als men een bepaalde beslissing voor een geval rechtvaardig vindt, men niet anders zal kunnen oordelen in een ander geval, waarin zich dezelfde omstandigheden voordoen, die ons de eerstgenoemde beslissing deden kiezen, en niet daarnaast nog andere, die wij als gronden voor een afwijkende beslissing zouden durven aanvoeren. Men kan dit toegeven, maar reeds deze formulering doet zien, dat indirect de betekenis van het criterium voor de goed- of afkeuring van rechtsregels toch wel groot is. Immers het verzet zich dan toch tegen alle verschillende behandeling van

gevallen, waartussen men slechts verschillen kan aanwijzen, die men niet als ook voor anderen overtuigende reden voor verschillende behandeling zou durven aanvoeren. Dit sluit met name al dadelijk uit, dat men voor zichzelf aanspraak maakt op een betere behandeling dan men anderen gunst, op de enkele grond dat de ander een ander is. Het sluit evenzeer uit dezelfde houding ten gunste van de groep, waartoe men behoort, en ten nadele van andere groepen, zolang men zich daartoe op niets anders beroepen kan dan hierop, dat die andere groep een andere is. Met andere woorden het sluit uit alles wat wij «willekeur» noemen en wat welhaast ieder onbevangen als het meest onmiskenbare onrecht zal gevoelen.

Deze analyse van onze waardering van recht wordt bevestigd door de meest rauwe werkelijkheid op het stuk van onrecht. Hitler heeft zijn volgelingen meegesleept tot een massale vervolging van onschuldige mensen, maar hij heeft zeer goed beseft, dat hij daartoe niet moest prediken, dat men gerust onschuldigen mag vervolgen, zo men slechts een bijzonder kenmerk — hun ras — kan aanwijzen. Hij heeft zeer juist aangevoeld, dat men nog eerder dan het zedelijk oordeel in zijn meest elementaire uitspraken het oordeel over feiten geweld kan aandoen en heeft daarom de voorstelling gepropageerd, dat het Joodse ras in zijn geheel door en door verdorven was. Psychologisch bezien zal men weliswaar moeten zeggen, dat ook een dergelijk kras verzinsel op het gebied van de feiten weer alleen ingang kan vinden bij mensen, bij wie de morele eis om anderen billijk te beoordelen onvoldoende spreekt, maar het blijft toch merkwaardig, dat de vervalsing van het zedelijk oordeel zich slechts via vervalsing van de feiten laat bereiken.

De regel van gelijkheid, van objectiviteit, van naastenliefde in zekere zin, kortom datgene wat men de «gulden regel» pleegt te noemen, blijkt dus inderdaad niet zonder betekenis, wanneer het erom gaat de mens geestelijk immuun te maken tegenover het allergrofste onrecht. Er kan echter geen sprake zijn, dat zij, geheel op zichzelf, zonder aanvulling door andere beginselen, de beslissing zou kunnen brengen in de grote massa van minder gigantische, maar daarom nog allerm minst onbelangrijke vragen op het gebied van het recht. Ook is het niet zo moeilijk om te zeggen, welke die maatstaven zouden moeten zijn, die nodig zijn om te zamen met de gulden regel een vraag van recht te beslissen. Maatstaf is in de eerste plaats het gewicht van de betrokken belangen voor de personen, wier belangen in geding zijn. Om te weten hoe men botsing van belangen het best beslecht, zal men voor alles moeten weten, als hoe groot de voor en nadelen van elke mogelijke beslissing door de belanghebbenden zullen worden beleefd. Gaat het om een beslissing, die als regel of als precedent betekenis zal hebben voor een onafzienbare reeks van nieuwe gevallen, dan zal men de afweging ook voor die gevallen moeten hebben voltrokken, wat natuurlijk reeds veel moeilijker is en een zekere herleiding van het geval tot de typerende grote lijnen veronderstelt. Het is echter nog allerm minst gezegd, dat men er met deze afweging van belangen is. Men kan vragen, of het wel enkel gaat om de grootte van het belang en niet veeleer om zijn eerbiedwaardigheid. De snelheidsmaniak vindt in zijn duizelingwekkende vaart misschien een intense voldoening, maar het komt niet bij ons op die voldoening af te wegen tegen het leed van de slachtoffers van een mogelijk ongeval. Toen er nog — voor de meesten uwer reeds weer een schimmige herinnering of zelfs geen herinnering — in de meeste Europese landen een tekort was aan deviezen van landen met «harde valuta», zal men

van het beschikbare eerder iets hebben afgestaan om boeken te importeren op het terrein van enige (ook een niet praktisch nuttige) wetenschap dan voor de invoer van deze of gene exotische lekkernij, hoezeer ook er misschien meer mensen van de laatste werkelijk genieten dan van de eerste. We zijn hier op het gebied der «waarden», die in de nieuwere filosofie, het allerm meest in bepaalde schakeringen van Neo-Kantianisme en van de Fenomenologie, een grote rol spelen en die, begrijpelijkerwijze, in bijzondere mate juist de aandacht van de rechtsfilosofen hebben geboid.

Het allerm meest is de waardenleer aan de rechtsfilosofie dienstbaar gemaakt door Radbruch, wiens boek, dat in 1914 voor het eerst verschenen is, ook al kan men weinig, dat erin te lezen staat, nog ten volle beamen, toch naar mijn mening nog altijd dat is, waaruit wij ons het helderste bewustzijn van de rechtsfilosofische problematiek kunnen verwerven. Drie stellingen karakteriseren Radbruchs kijk op de waardering van recht: de rechtvaardigheid in eigenlijke zin gaat op in het gelijkheidsbeginsel; dit kan echter nog tot een zeer verschillende waardering leiden, naar gelang van de waarde, die men als hoogste erkent; de keuze echter ten gunste van een bepaalde waarde als hoogste laat zich niet als juist bewijzen, men kan haar slechts belijden. Van de verschillende rechtsidealen, waartoe men, uitgaande van verschillende als hoogste erkende waarden, kan geraken, geeft Radbruch dan een hoogst boeiende demonstratie aan de hand van de idealen der verschillende grote politieke richtingen.

Men kan op hetgeen hij hierover zegt en dat «anregend» is als nauwelijks één ander rechtsfilosofisch betoog, allerlei kritiek hebben. Men kan vragen, of er niet meer waarden als hoogste in aanmerking komen dan de drie die hij noemt «Individualwerte», «Kollektivwerte», «Werkwerte», misschien ook, of niet tenminste elk van drieën in verschillende gedaanten verwezenlijkt kan worden, waarvan men ook weer de waarde vergelijken kan, en tenslotte of het bovenaanstellen van een waarde wel noodzakelijk medebrengt, dat alle andere waarden daarvoor altijd zouden moeten wijken. Zelfs echter als wij Radbruchs leer voor een ogenblik ten volle aanvaarden, blijft er een grote onzekerheid over, die het probleem: wat het beste recht zou zijn, dat reeds volgens zijn leer niet voor een bewijsbaar antwoord vatbaar is, nog veel gecompliceerder maakt. Die onzekerheid ligt hierin. Bij ons handelen in de werkelijkheid hebben we niet te kiezen tussen waarden als abstracties naar de rangorde, die we aan deze abstracties zouden menen te moeten toekennen. We hebben te kiezen tussen werkelijke of voor verwerkelijking vatbaar geachte toestanden, die wel nooit de maximale verwerkelijking van zulk een waarde zullen betekenen, maar altijd de verwerkelijking in zekere mate, daarnaast misschien tevens de vervulling in wat geringer mate van een concurrerende waarde, wellicht ook het belemmeren — al weder in zekere mate — van die vervulling. Het is duidelijk, dat hierdoor de noodzakelijkheid ontstaat om af te wegen niet de ene waarde geheel verwezenlijkt tegenover de andere, eveneens volledig gerealiseerd, maar zekere maten van verwezenlijking van de ene en van de andere, die respectievelijk van verschillende binnen ons bereik liggende oplossingen het gevolg zullen zijn. En, om het nog moeilijker te maken: daarbij zullen we hebben te vergelijken niet enkel toestanden, die wij uit ervaring kennen, maar enerzijds werkelijke toestanden met anderzijds een staat van zaken, die naar onze berekening het gevolg zal zijn van enig nog slechts

beraamd ingrijpen van de rechtsorde. En hoe onzeker is niet zulk een berekening.

Nemen wij als voorbeeld de voornaamste controverse van de binnenlandse politiek van de westerse staten: de verkieslijkheid van een meer liberale of een meer socialistische sociaal-economische politiek. Men kan stellen, dat de eerste groter vrijheid brengt of in stand laat, men kan ook stellen — met wat minder zekerheid — dat zij culturele bloei — althans in bepaalde hoogtepunten, minder wat betreft haar algemene verbreiding — bevordert. Vrijheid en cultuur zal nu vrijwel ieder als hoge waarden erkennen. Het socialisme kan te zijnen gunste aanvoeren, dat het een goederenverdeling brengt, waarin de verdeelende gerechtigheid een luider woord meesprekt, wellicht ook dat zij drukkende armoede meer afdoende uitsluit. Ook dit zijn waarden, die weinigen zullen loochenen. Dit alles is betwistbaar en het is zeker veel te eenvoudig gezegd, maar het zijn alles stellingen, die ernstige mensen kunnen verdedigen. Ziet nu een discussie tussen een liberaal en een socialist. Zal de eerste zeggen, dat hem slechts vrijheid en verrijfde cultuur ter harte gaan en dat verdelende gerechtigheid en een behoorlijk bestaansminimum voor iedereen hem onverschillig laten? Zal de socialist daartegenover precies het omgekeerde belijden? Natuurlijk het een zomin als het ander. Zelfs zullen zij waarschijnlijk niet toegeven — en dat te goeder trouw — dat zij over en weer meer om de ene en minder om de andere groep van waarden geven dan de tegenstander doet. Wat de een zal zeggen is, dat de baat van zijn stelsel voor vrijheid en cultuur waarschijnlijk veel groter zal zijn dan haar nadelen voor eerlijke verdeling en uitbanning van armoede en de ander zal de tegengestelde prognose verkondigen. Ook hier weer zal de wens, zo niet de vader dan toch een der grootvaders van de verwachting zijn, maar ook hier is het oordeel in feiten in laatste instantie het beslissende argument. Feiten voorspellen echter is geen filosofische werkzaamheid en zo blijkt de stem van de rechtsfilosofie wel een zeer geringe bij wat toch een van de actueelste vragen van wenselijk recht is. Bij andere vragen is het meest evenzo.

Maken wij een tussenbalans op. Aan een beslissing omtrent het beste recht helpt de rechtsfilosofie ons dus niet. Geeft zij op dit gebied ons dan in het geheel geen baat? Toch wel! Zij helpt ons vooreerst aan een zuivere probleemstelling. Welke waarden worden in hun verwezenlijking beïnvloed door bepaalde maatschappelijke toestanden of de veranderingen, die we menen in die toestanden te kunnen brengen? Hoe hoog schatten wij die waarden? In welke mate wordt elk van haar in zijn vervulling bevorderd of belemmerd. Van deze vragen is hoogstens de eerste afdoende te beantwoorden. Het antwoord op de tweede is een quaestie van gevoel, dat op de derde een schatting van waarschijnlijkheden. Overeenstemmig en verschil tussen idealisme en zuiver relativisme zijn in dit verband deze, dat beide de uitspraak van het gevoel, het antwoord op de tweede vraag, voor onbewijsbaar houden, maar dat het idealisme geneigd is te vertrouwen dat zich hier, onder voorwaarde van grote zelfkritiek, iets objectiefs laat benaderen, terwijl het relativisme dit vertrouwen niet verantwoord acht.

Tot zover ging het over de ene vraag, die de mensen tot de rechtsfilosofie heeft gebracht: de vraag naar het beste recht. Thans de andere vraag, die waarschijnlijk nog meer in die richting heeft gedrongen, namelijk die naar de aanspraak van het positieve

recht op eerbiediging. Hier heeft de nieuwere rechtsfilosofie inderdaad een diep ingrijpende invloed gehad, maar een geheel negatieve. Zij heeft ons duidelijk gemaakt — tenminste zo ziet het er voor het ogenblik uit — dat aan geen mensen en aan geen menselijke instelling een onvoorwaardelijk recht kan toekomen om anderen te binden, tenzij dan dat men zulk een recht als de geopenbaarde wil Gods zou menen te kennen. Filosofisch bewijsbaar is zulk een aanspraak nooit, niet ten gunste van een alleenheerser, niet ten gunste van een elite, niet ten gunste van het gehele volk of liever, de meerderheid daarvan, niet ten gunste van de staat als instelling. Aangetoond heeft de moderne rechtsfilosofie dit niet zozeer door het positief te bewijzen — dit heeft de Nederlander Krabbe ondernomen, maar orthodoxe aanhangers heeft hij slechts weinig gevonden — maar eenvoudig door eerst te falen in telkens nieuwe pogingen om zulk een aanspraak wél aan te tonen en door het ten slotte staken van die pogingen. Dit is een feit met grote gevolgen, gevolgen die aan de meeste hedendaagse juristen natuurlijk wel bekend zijn, maar welker kennis toch nog niet in hun vlees en bloed is overgegaan. Wat toch zijn de consequenties? Dat geen enkele regeringsvorm zich laat aanwijzen als de enige gerechtvaardigde, dat revolutie niet veroordeeld is door enkel maar te constateren, dat zij de bestaande rechtsorde verbreekt, maar evenmin zich per se laat rechtvaardigen door aan te tonen, dat die bestaande rechtsorde niet de vorm heeft — de democratische bij voorbeeld — die men als vereiste voor volstrekt gezag zou willen beschouwen, dat positief recht niet aan zijn positiviteit alleen volstreekte aanspraak op eerbiediging ontleent.

Men zou nog een gevolg kunnen noemen: men zou kunnen menen, dat als consequentie van al de genoemde uitkomsten de vragen naar het beste en die naar het bindende recht geheel zijn komen samen te vallen. Immers, zo zou men kunnen zeggen, als recht geen volstreekte bindende kracht kan ontleenen aan de instantie, van welke het uitgaat, dan heeft men slechts de keuze om of geen enkele bindende kracht aan te nemen — het relativisme — of de bindende kracht af te leiden enkel uit de deugdelijke inhoud van regels, wat een consequent idealisme kan schijnen. Toch zou het een ongeoorloofde vereenvoudiging zijn deze laatste conclusie te trekken. Men zou dan vergeten, dat al datgene waarvoor zich geen alles overtreffende waarde meer laat opeisen, nog wel een zeer grote betrekkelijke waarde behouden kan. Men kan menen, dat de meerderheid in de democratie geen enkele volstreekte aanspraak op gezag kan waarmaken en toch met Churchill voor het heden overtuigd aanhanger zijn van deze regeringsvorm, omdat zij de slechtste van alle is, uitgezonderd alle andere, waarmede men het ooit geprobeerd heeft. Men kan zich rekenschap geven van al het leed en al de onzekerheid, die een revolutie pleegt te brengen en daaruit afleiden, dat zij slechts in uiterste gevallen verdedigbaar kan zijn. Men zal inzien — dit kost de jurist meestal geen moeite — dat de waarde van rechtszekerheid zó groot is, dat waar de wet die zekerheid ook werkelijk geeft, afwijking alleen te verantwoorden is bij zó verwerpelijke wetten als voor ons ondenkbaar zijn zo lang België België en Nederland Nederland blijft.

Dit betekent dus, dat het uitgangspunt van de praktische jurist, kort gezegd: de bindende kracht der gevestigde rechtsorde wél filosofisch in de lucht is komen te hangen, maar praktisch ongeschikt is gebleven, voor wat betreft normale situaties. Het praktische verschil is, dat in abnormale situaties — wij

hebben die in de bezetting gekend en zij kunnen wederkeren — de vraag van die bindende kracht is terugverwezen naar ons eigen oordeel over goed en kwaad en dus naar onze eigen verantwoordelijkheid.

Het is waar, dat in onze houding tegenover het positieve recht nog een ingrijpende verandering zich in de laatste zestig, zeventig jaar voltrokken heeft. Het is, dat wij geleerd hebben, dat tegenover de bontheid van het leven — bontheid, waaraan de leek nooit geheel zal willen geloven en waaraan zelfs de jurist telkens moet worden herinnerd — de gevallen, waarin de letter van de wet waarlijk zekerheid geeft, veel minder talrijk zijn dan men in de tijd van de codificatie en nog lang daarna hoopte en meende. In tal van gevallen zal men dus ook bij de rechtstoepassing van alle dag toch weer zijn aangewezen op eigen verantwoordelijkheid voor het kiezen van de beste weg. Intussen is ook dan die weg niet geheel zonder afbakening. Rechtsgeschiedenis, stelsel van de wet, gevestigde jurisprudentie, algemeen erkende leer in de wetenschap komen dan mede in afweging tegenover ons eigen beste oordeel over de meest wenselijke beslissing. Zij wegen mede, vooreerst omdat zij toch een zekere mate van berekenbaarheid aan de beslissing bijzetten en niet minder omdat zij een tegenwicht zijn tegen de nooit geheel uit te schakelen subjectieve factoren ook van onze beste overtuigingen. In beginsel echter is hier inderdaad de beslissing binnen de geldende rechtsorde een beslissing over het beste recht. Niemand heeft dit zo duidelijk en zo bedachtzaam tevens aangetoond als wijlen mijn landgenoot Paul Scholten in zijn onvergelijkelijke *Algemene Leel van het Nederlandse Burgerlijke Recht*.

Zijn wij eenmaal zo ver, dan doet weer een ingrijpende conclusie zich aan ons voor: het centrale deel van de «rechtswetenschap», die wij allen beoefenen, dat deel namelijk, dat het geldende recht tracht op te sporen en te verhelderen, is geen wetenschap in de normale betekenis van het woord. Het is evenmin een kunst en ook niet een techniek. Het is, zou ik menen, een werkzaamheid van geheel eigen soort, met wetenschap slechts hierom het nauwst verwant, omdat zij een niet minder strenge geestelijke tucht oplegt.

Tot zover over de betekenis van de rechtsfilosofie voor de praktijk. Zij blijft dus groot, maar geheel in het negatieve. De rechtsfilosofie geeft ons allerminst de verhoogde zekerheid, die men aanvankelijk bij haar gezocht heeft. Integendeel, zij openbaart ons de onzekerheid, die op de achtergrond van alle juristenwerk ligt. Zo doende openbaart zij ons tevens de vraagstellingen, waarvoor wij staan, en de omvang van onze verantwoordelijkheid.

Thans nog slechts weinige woorden over de betekenis van de rechtsfilosofie voor de filosofie als geheel. Ongetwijfeld is die betekenis sedert het vroegste

filosoferen sterk verminderd. In de eerste plaats is — tenminste voor het ogenblik — de samenhang tussen de verschillende onderdelen van de filosofie veel kleiner dan men oorspronkelijk kon vermoeden. Ook echter ten opzichte van de naastverwante tak van filosofie, de ethiek, is de rechtsfilosofie naar de achtergrond getreden. Steeds meer hebben wij oog gekregen aan de ene kant voor het irrationeel-traditionele, aan de andere kant voor het menselijk-kunstmatige, dat aan het recht eigen is. Het een zowel als het andere maakt het tot een stof, die aan filosofische bewerking veel groter moeilijkheden in de weg stelt dan het spontane zedelijk oordelen.

Tot slot nog twee opmerkingen. Nagenoeg niets van wat ik hier betoogd heb gaat op in het kader van een zeer belangrijk wijsgerig stelsel, dat van Hegel. De fundamentele stelling van die leer: dat al het werkelijke redelijk en al het redelijke werkelijk is, brengt voor vrijwel alle vragen, die ik opwierp, een ander antwoord mede. Nu gevoel ik zeker geen geringschatting voor een stelsel, waarvan ik geneigd zou zijn toe te geven, dat het de meest filosofische filosofie is en waarvan men dus zelfs zou kunnen pretenderen, dat het de enige echte wijsbegeerte vormt. Ik zou slechts dit willen opmerken, dat naar mijn mening het Hegelianisme, consequent opgevat, omtrent geen enkele praktische beslissing, waarvoor de mens hic et nunc zich ziet gesteld, een afdoend leidraad mag willen geven. Immers elke beslissing zal, filosofisch gezien, zijn betekenis eerst kunnen onthullen in het kader van het onoverzienbare of, zelfs voor Hegel, slechts in zijn grote lijnen overzienbare Geheel. In zover zou men, meen ik, zonder paradox kunnen beweren, dat naast de filosofie van Hegel de behoefte blijft bestaan aan wat bijna alle andere filosofie zich ten doel heeft gesteld, of zij nu de naam filosofie verdient of niet.

De andere en nu eindelijk de laatste opmerking is deze. Ook al wat ik gezegd heb hangt in de lucht. Het geldt alleen in de onbewijsbare veronderstelling van de juistheid van een zekere mate van filosofisch idealisme, deze namelijk dat ons oordeel over goed en kwaad, hoe raadselachtig ook, niet geheel zinloos is. Dit echter is dan ook de vooronderstelling misschien niet van alle rechtsfilosofie, maar wel van alle rechtsfilosofische aktiviteit, die niet blijft staan bij de verkondiging van een volstrekt relativisme. Waarom toch zouden wij ons enige moeite geven voor de vragen: wat de beste regels zijn om onszelf aan te onderwerpen en tevens aan onze medemensen te helpen opleggen, indien niet de gedachte overtuigende kracht voor ons had, dat wij die medemensen ten minste in zover aan onszelf gelijk hebben te achten, dat wij hun geen regel opleggen, die wij niet, in gelijke omstandigheden, zouden moeten erkennen als onszelf terecht opgelegd.

De Senaat en de Nederlandse tekst van de Grondwet

België heeft nog altijd geen rechtsgeldige Nederlandse tekst van zijn grondwet. Een commissie bestaande uit rechtsgeleerden en taalkundigen ⁽¹⁾, voorgezet door oud-minister professor Van Dievoet, heeft de Franse tekst van de grondwet vertaald — men zou kunnen zeggen: heeft een Nederlandse tekst van de grondwet opgesteld die zo nauw mogelijk aansluit bij de Franse tekst — en aan onze wetgevende Kamers meegedeeld met het oog op de aanvaarding van dit project als rechtsgeldige Nederlandse tekst van de

grondwet. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft het voorgelegde project reeds aanvaard en op het einde van 1959 naar de Senaat doorgestuurd.

Voor ons ligt de tekst van het verslag, tijdens de vergadering van de Senaat van 8 december 1959 neergelegd namens de Commissie voor Herziening van de Grondwet door de heer Custers (document nr 49). Dit verslag bevat (blz. 4 tot 9) een aantal beschouwingen en kritische opmerkingen bij de door de Commissie Van Dievoet voorgelegde tekst, alsmede enkele voor-

stellen tot «verbetering» van die tekst. Daar wij het met deze zgn. verbeteringen meestal niet eens zijn, zullen wij ze een voor een onder de loep nemen. Wij geven eerst, soms enigszins verkort, de mening van de verslaggever weer, duidelijkheidshalve tussen vierkante haken geplaatst, en laten ons antwoord telkens onmiddellijk volgen.

Blz. 4, nr 1. [De eerste titel luidt «Het grondgebied en zijn indelingen.» Uw verslaggever zou de voorkeur geven aan «indeling». De Franse tekst luidt «Du territoire et de ses divisions», wat men kan vertalen door «Het grondgebied en zijn delen.» — «Indeling» geeft juist weer wat de grondwetgever bedoeld heeft... «Indelingen» in het meervoud zou moeten gebruikt worden, wanneer er spraak was van verschillende soorten (van) indelingen.]

De Commissie tot vertaling van de Grondwet had niet de opdracht gekregen de bedoelingen van de wetgever van 1831 te achterhalen, maar wel in behoorlijk Nederlands weer te geven wat er werkelijk te lezen staat in de Franse tekst. Het kan niet worden betwijfeld dat de voorgestelde titel «Het grondgebied en zijn indeling» uitstekend Nederlands is, maar de meervoudsvorm *indelingen* is even goed Nederlands en m.i. hier juist. Van Dale (2) vermeldt s.v. *indeling* niet alleen: 1. het indelen, maar ook: 3. elk der delen die door het indelen ontstaan. Dit laatste is trouwens niets anders dan wat het W.N.T. (3) s.v. *indeeling* opgeeft: A, 2: Concreet. Een der deelen waarin een samenhangend geheel is ingedeeld (4). De titel «Het grondgebied en zijn indelingen» zegt dus ongeveer het zelfde als «... en zijn delen,» wat de verslaggever zelf als een mogelijke vertaling opgeeft. *Indelingen* geeft echter beter dan *delen* het Fr. *divisions* weer, omdat het, benevens het resultaat van de handeling, tevens de handeling zelf suggereert, wat, gelet op alinea 3 van artikel 1, zeker wenselijk is.

Blz. 5, alinea 2. [In de vierde alinea van art. 1 luidt de tekst: «die België kan verkrijgen». In plaats van «kan» zou men beter «mocht» gebruiken, tenzij men door het gebruik van het woordje «kan» bedoeld heeft op de grondwettelijke mogelijkheid (tegenover de feitelijke mogelijkheid) voor België om koloniën, overzeese bezittingen of protectoraten «te verkrijgen».]

Dit is een interpretatie van de bedoeling van de wetgever. Het Ned. *mocht* zou het equivalent zijn van het Fr. *pourrait*, wat er niet staat. Het is niet uitgesloten dat de wetgever daar *peut* (=kan) inderdaad de grondwettelijke mogelijkheid heeft bedoeld om koloniën enz., te verwerven.

Blz. 5, nr 2. [«De wetten bepalen welke de vereisten zijn waaraan men moet voldoen, benevens de staat van Belg, om de rechten te kunnen uitoefenen.» Deze tekst is vlotter (5) en mooier dan wanneer men de gecursiveerde bepaling inlast na *welke*, «want het is taalkundig niet bijzonder gelukkig het vragend voornaamwoord *welke* te scheiden van het naamwoord waarop het slaat.»]

Wat kan men daarop antwoorden? Over «vlotheid», mooiheid kan men evenmin twisten als over andere uitingen van smaak. Persoonlijk vind ik de voorgestelde wijziging geen verbetering, integendeel! Dat ik de besproken zin ook niet als zeer geslaagd beschouw, doet hier niets ter zake.

Blz. 5, nr 3. [In art. 16 is er spraak van «de benoeming of de bevestiging (Fr. Installation) der bedienaren van enige eredienst.» ... De term «bevestiging» zou kunnen vervangen worden door «instal-

latie» ofwel gepreciseerd met de woorden «in hun ambt» in te lassen na «bevestiging».]

Natuurlijk kan dat! Maar noch de vervanging, noch de aanvulling is noodzakelijk. Het aangevoerde argument voor de vervanging door *installatie*, nl. dat dit woord ook een andere betekenis kan hebben (*installatie* van een fabriek b.v.) zoals in het Frans, kan als argument tegen de vervanging worden gebruikt, want die «andere betekenis» van het woord komt hier uiteraard niet in aanmerking: een *persoon* installeren is heel iets anders dan een *fabriek* installeren! Ook de toevoeging «in hun ambt» is overbodig, omdat de bevestiging van een persoon niets anders kan betekenen dan «in zijn ambt».

Blz. 6, alinea 1. [Om redenen van welluidendheid en vlotheid zou het woordje «overheid» kunnen herhaald worden na «van deze».]

De gustibus... (zie hierboven)!

Blz. 6, nr 4. [In art. 83 zou de tekst vlotter worden, wanneer men... «tot behandeling» zou vervangen door «ter behandeling».]

Ter behandeling is mogelijk; *tot behandeling* is even goed. Zie het W.N.T. XVII, 13e afl. (1953), kol. 1591: «Zeer gewoon is de verbinding van *tot* met een werkingsnaam, inz. in de vorm van een zelfstandig naamw. op -ing. V.b. *tot bevordering* van, *tot redding* van, *verdragen tot wijziging* van het grondgebied enz.»

Blz. 6, nr 5. [De uitdrukking «bij zitten en opstaan» is vermoedelijk tot stand gekomen als tegenhanger van «bij naamafroeping». Juister zou zijn «stemmen door zitten en opstaan» (zoals in art. 86 van het Reglement van Orde v.d. Tweede Kamer van Nederland). Van Dale vermeldt: *met* zitten en opstaan, *met* handopsteken stemmen.]

Het voorzetsel *bij* komt van ouds in dergelijke Ned. uitdrukkingen voor en aan analogie-invloed hoeft dus niet gedacht. «Stemmen *bij* zitten en opstaan» is m.i. de meest gebruikte formule, al zijn *door* en *met* ook mogelijk. De verwijzing naar Van Dale geldt slechts voor de 6e druk (1924), want in de 7e druk (1950) lezen we: *bij* zitten en opstaan stemmen, *met* handopsteken stemmen. Ook Jansonius geeft op (6): *bij* handopsteken stemmen. In het W.N.T., XV, kol. 1403 vinden we zelfs «stemmen *bij* besloten briefjes» uit een tekst van 1807.

Blz. 6, nr 6. Art. 45 luidt: «Geen lid van een van beide Kamers kan tijdens de zitting in strafzaken worden vervolgd of aangehouden dan met verlof van de Kamer waarvan hij deel uitmaakt» + «behalve bij ontdekking op heterdaad». De Commissie - Van Dievoet had deze bepaling ingelast na «tijdens de zitting».

[Het incidentele zinsdeel «behalve bij ontdekking op heterdaad» zou beter geplaatst worden op het einde van de volzin. De exceptie slaat op de ganse bepaling nopens de parlementaire immuniteit. De Nederlandse zin krijgt daardoor hetzelfde analytisch karakter als de Franse, wat aan de duidelijkheid van de tekst ten goede komt.]

Men kan ook redeneren als volgt: De parlementaire immuniteit geldt slechts «tijdens de zitting» en zelfs dan wordt er geen rekening mee gehouden bij betraping op heterdaad. De exceptie volgt dus onmiddellijk op het voornaamste deel van de volzin. De plaatsing na «zitting» duidt op gelukkige wijze aan dat «in strafzaken» bij «worden vervolgd» hoort en niet bij wat voorafgaat. Voor de rest is de plaatsing van de beperkende bepaling een stilistische, dus subjectieve kwestie.

Blz. 7, nr 9. [In art. 68 is er spraak van «vredes-, verbonds- en handelsverdragen sluiten» als tegenhanger van de Franse tekst «faire les traités de paix, d'alliance et de commerce». De koppeling «verbondsverdrag» is ongetwijfeld verkeerd. «Verbond» heeft in het Nederlands reeds de betekenis van «verdrag». Zo zegt men «een verbond sluiten of aangaan» (Van Dale). Het Franse woord «alliance» heeft hier de betekenis van «bondgenootschap». De Ned. tekst zou gevoeglijk kunnen luiden als volgt: «De Koning... sluit de vredesverdragen, gaat bondgenootschappen aan en sluit de handelsverdragen.»]

Het woord *verbond* kan, in bepaalde gevallen, de betekenis van «verdrag» hebben, maar meestal betekent het «vereniging, bondgenootschap, geheel van door een verdrag verbonden leden (zie de woordenboeken). Aldus is een *verbondsstaat* een staat ontstaan uit een verbond van kleinere eenheden of staten. Een verdrag dat een vereniging, bondgenootschap of verbond bezegelt, is een *verbondsverdrag*. Het woord staat trouwens in de 7e druk van Van Dale met de verklaring «alliantieverdrag». De aan de Senaat voorgelegde tekst was dus onberispelijk Nederlands en daarenboven de precieze vertaling van de Franse tekst, wat «bondgenootschappen aangaan» niet is, want men kan een bondgenootschap aangaan zonder dat een formeel verdrag wordt gesloten.

Blz. 8, alinea 3. [Het Ned. «voorzien in *het bezetten van de troon*» zegt het tegenovergestelde van «*pourvoir à la vacance*».]

Deze voorstelling is niet juist, maar daar geen nieuwe tekst wordt voorgesteld, hoeft hierop niet verder te worden ingegaan.

Blz. 8, nr 13. [In art. 114 werd de Franse term «*gratification*» in het Ned. weergegeven door «*gift*». Beide begrippen dekken elkaar zeker niet volledig. Het woord gratificatie bestaat ook in het Ned. met de betekenis: «geschenk, verering in geld boven het bedongen loon, als bewijs van tevredenheid van de patroon over de werkzaamheden zijner ondergeschikten, toelage» (Van Dale). Verdient de term «*gratificatie*» dus niet de voorkeur boven «*gift*»?]

Het Franse woord *gratification* heeft 1) de algemene betekenis «gift, geschenk»; 2) een meer beperkte betekenis, zoals blijkt uit de volgende aanhalingen:

Dictionnaire de l'Académie Française, 7e édition (1878), p. 846: *Gratification*: Don, libéralité qu'on fait à quelqu'un; récompense surérogatoire (= qui est au-delà de ce qu'on est obligé de faire; *ibid.*, II, p. 802).

E. Littré, Dictionnaire de la Langue Française, II (1873), p. 1921: *Gratification*: Libéralité qu'on fait à quelqu'un. Se dit, en termes d'administration, d'une somme qu'on accorde d'ordinaire aux employés à la fin de l'année comme récompense de leur travail.

De Nederlanders hebben blijkbaar de term *gratificatie* overgenomen met de beperkte betekenis, zodat het *niet* het equivalent is van het Fr. woord *gratifica-*

tion in art. 114. *Gift* integendeel heeft wel de ruimere betekenis en is dus juist.

Blz. 8, nr 14. [«Tot de dienst van de staat toelaten» als vertaling van Fr. «*Aucune troupe étrangère ne peut être admise au service de l'état*» is een enigszins vreemdsoortige, op zijn allerm minst gezochte uitdrukking. Klaarblijkelijk wordt bedoeld: «Vreemde troepen mogen niet dan krachtens een wet door de Staat in militaire dienst worden genomen», doch dergelijke duidelijke tekst zou wellicht te veel afwijken van de veel minder duidelijke Franse tekst.]

Inderdaad! In het Frans staat er niet «*ne peut être engagée (of prise à son service) par l'Etat*», maar «*être admise*», wat veel ruimer is en door het Ned. «toelaten» op gelukkige wijze wordt vertaald. Men zegt «toelaten tot een examen»; dan lijkt «toelaten tot de dienst» noch vreemd, noch gezocht.

De nrs. 7 (voor 200.000 inwoners i.p.v. voor elke 200.000 inwoners) en 10 (de Kamers *tegelijk of afzonderlijk* ontbinden i.p.v. *beide samen of elk afzonderlijk*) zijn onbelangrijk.

Besluit.

1. Enkele van de voorgestelde wijzigingen berusten op onvoldoende of verkeerd taalkundig inzicht. Enkele zijn overbodig. Enkele zijn interpretaties van de Franse tekst. Geen enkele betekent m.i. een werkelijke verbetering.

2. De verslaggever blijkt al zijn taalkundige wijsheid te putten uit de 6e druk (1924) van Van Dale's Woordenboek. Hij citeert geen enkele andere bron.

3. Gewapend met die onvoldoende documentatie durft hij het aan de filologen die in de Commissie-Van Dievoet zetelen, op apodictische wijze de les te lezen. Heeft hij eraan gedacht dat deze mensen die vrijwillig hun medewerking verlenen aan een werk dat zij menen nuttig te zijn voor hun Vlaamse landgenoten, zijn opmerkingen als een openbare kritiek op hun bevoegdheid kunnen opvatten?

J. L. PAUWELS

Lid van de Commissie belast met de voorbereiding van de Ned. tekst van de Grondwet enz.

Bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Akademie voor Taal- en Letterkunde

(1) De naam van deze Commissie is: Commissie belast met de voorbereiding van de Nederlandse tekst van de Grondwet, de wetboeken en de voornaamste wetten en besluiten.

(2) Van Dale's Nieuw Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, 7e druk (1950), blz. 777.

(3) Woordenboek der Nederlandse Taal, deel VI (1912), kol. 1546.

(4) We kunnen natuurlijk nog een aantal gegevens uit andere woordenboeken aanhalen, maar we achten het overbodig.

(5) Men zegt niet van een tekst dat hij vlot is, maar dat hij vlot leest.

(6) Groot Nederlands-Engels Woordenboek, II, 1950, blz. 1358.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 23 maart 1959.

Voorzitter: M. de Clippele.
Raadsheer-verslaggever: M. van Beirs.
Advocaat-generaal: M. Dumon.

Abnormalen en gewoontemisdadigers. — Vereisten voor de verlenging van de internering krachtens artikel 22 van de wet van 9 april 1930.

De overeenkomstig artikel 22 van de wet van 9 april 1930 gelaste verlenging van internering moet niet noodzakelijk door een in observatiestelling of door een geneeskundig-psychiatrisch onderzoek worden voorafgegaan. Het volstaat dat het advies wordt ingewonnen van de geneesheer, diensthoofd van de psychiatrische afdeling en van de bestuurder van de instelling, waar de geïnterneerde zich bevindt.

Broes.

Gelet op het bestreden arrest, op 14 februari 1954 gewezen door het Hof van beroep te Brussel, Kamer van inbeschuldigingstelling;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 22 en 23 van de wet van 9 april 1930 tot bescherming der maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, daar de bestreden beslissing, door de beschikking van de raadkamer der rechtbank van eerste aanleg te Leuven, dd. 20 januari 1959, te bevestigen, de internering van aanlegger voor een nieuwe termijn van tien jaar bevolen heeft zonder dat aanlegger, met het oog op de te treffen maatregel, vooraf in observatie werd gesteld noch aan het geneeskundig onderzoek van een psychiater zielskundige onderworpen werd:

Overwegende dat, overeenkomstig artikel 22 van de wet van 9 april 1930, de verlenging van de internering van aanlegger werd gelast nadat, zoals blijkt uit het bestreden arrest, inzonderheid het advies ingewonnen werd van de geneesheer, diensthoofd van de psychiatrische afdeling, en van de bestuurder van de instelling waar de geïnterneerde zich bevond;

Dat de wet niet voorschrijft dat een in observatiestelling van de geïnterneerde of een in de loop van de procedure opgesteld geneeskundig verslag de beoogde maatregel noodzakelijk moet voorafgaan;

Overwegende dat artikel 23 van gemelde wet de maatregel niet betreft die het voorwerp is van de bestreden beslissing;

En overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 30 januari 1959.

Voorzitter: M. Vandermercsh.
Raadsheer-verslaggever: M. Bayot.
Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.
Advocaten: Mrs. Veldekens en Van Ryn.

Arbeidsongevallen. — Berekening van het basisloon. — Begrip «verdienste». — Daaronder vallen ook de werkloosheidsuitkeringen.

Krachtens artikel 6, lid 3 der wetten op de arbeidsongevallen, moet de berekening van de vergoedingen geschieden gelet zowel op het gedurende de werktijd toegekende loon als op de verdienste van de arbeider gedurende het overige gedeelte van het jaar.

Het in artikel 6, lid 3 gebruikte woord «verdienste» moet in brede zin worden opgevat: door verdienste wordt bedoeld het geheel der winsten, die de broodwinning van de arbeider uitmaken.

De bij het regentsbesluit van 26 mei 1945 voorzien werkloosheidsuitkeringen zijn ook als winsten die de broodwinning van de arbeider uitmaken, aan te merken, vermits zij zijn toegestaan aan arbeiders, die tot werken geschikt zijn, en in de plaats komen van de winsten, die uit de werkelijke uitoefening van een arbeid voortvloeien, en waarvan de arbeider onafhankelijk van zijn wil, beroofd is.

Eagle Star t./ Notebaert.

Gelet op het bestreden vonnis, op 9 juli 1957 gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Doornik, in hoger beroep uitspraak doende;

Over het eerste middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2, zoals het gewijzigd werd door artikel 1 van de wet van 10 juli 1951, 6., lid 3 der wetten betreffende de vergoeding van de schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, samengeschat door het Koninklijk besluit van 28 september 1931, 1-3e en 75, lid 4 van het Organiek besluit van de Regent dd. 26 mei 1954 betreffende de inrichting van het Voorlopig Steunfonds voor onvrijwillige werklozen, respectievelijk door artikel 2 van het Koninklijk besluit van 13 december 1951 en door artikel 1 van het Koninklijk besluit van 22 juni 1951 gewijzigd, doordat het bestreden vonnis, bij bevestiging van het vonnis a quo beslist, dat de werkloosheidsvergoedingen door verweerder ontvangen in het loon dienen begrepen, dat tot grondslag moet genomen worden voor het bepalen van de vergoeding die hem toekomt wegens het arbeidsongeval waarvan hij het slachtoffer is geweest, om de redenen dat in artikel 6, lid 3, der samengeschatte wetten op de materie het woord «verdienste» dat tegenover het woord «loon» gesteld is elke baat of winst bedoelt en dat de werkloosheidsvergoeding als een verdienste moet beschouwd worden, deze vergoeding wel een normale verdienste uitmakende voor de onvrijwillige werklozen die ze alleen ontvangen bij toepassing van het besluit van de Regent van 26 mei 1945, naar luid waarvan «met arbeidsdagen worden gelijkgesteld, de dagen vergoed

bij toepassing van de wets- en reglementsbepalingen inzake... verzekering tegen werkloosheid»,

dan wanneer het verschil dat artikel 6, lid 3, tussen de woorden «loon» en «verdienste» maakt enkel hierin bestaat dat het «loon» verschaft wordt door het in de banden van een arbeidscontract verricht werk, terwijl de «verdienste» het voordeel vertegenwoordigt van alle bedrijvigheid buiten dergelijk contract uitgeoefend; dat het begrip «verdienste» in alle geval, niet kan uitgebreid worden tot vergoedingen welke juist toegekend zijn bij gebrek aan elke bedrijvigheid en dan wanneer de reglementaire bepalingen in zake werkloosheid uitgevaardigd niet voor gevolg kunnen gehad hebben de wetsbepalingen te wijzigen, welke de vergoeding van de arbeidsongevallen beheersen;

Overwegende dat uit de vaststellingen van het bestreden vonnis blijkt dat verweerder het slachtoffer is geweest van een arbeidsongeval, wanneer hij ten dienste van de verzekerde van aanlegster in een dors-onderneming stond waarvan de gewone werktijd minder dan één jaar duurt;

Overwegende dat, naar luid van artikel 6, lid 3 der wetten door het Koninklijk besluit van 28 september 1931 samengeschied, de berekening van de aan verweerder verschuldigde vergoeding moet geschieden als op de verdienste van de arbeider gedurende het overige gedeelte van het jaar;

Overwegende dat verweerder staande gehouden heeft dat er aanleiding bestond als «verdienste» gedurende het overige gedeelte van het jaar» te beschouwen, d.w.z. voor het tijdperk gedurende hetwelk hij niet ten dienste stond van de verzekerde van aanlegster, de uitkeringen die hij als onvrijwillige werkloze bij toepassing van het besluit van de Regent dd. 26 mei 1945 getrokken had; dat het bestreden vonnis deze aanspraak ingewilligd heeft;

Overwegende dat het woord «verdienste», vermeld in artikel 6, lid 3 der wetten bij het Koninklijk besluit van 28 september 1931 samengeschied, in een brede betekenis dient genomen te worden; dat die «verdienste» het geheel der winsten inhoudt welke de broodwinning van de arbeider uitmaken;

Overwegende dat die winsten, weliswaar, in de meeste gevallen, voortspruiten uit de werkelijke uitoefening van een arbeid; maar dat de bij het besluit van de Regent dd. 26 mei 1945 voorziene werkloosheidsuitkeringen ook winsten zijn die de broodwinning van de arbeider uitmaken, vermits, toegestaan aan arbeiders die tot werken geschikt zijn en wegens die hoedanigheid, dit wil zeggen uit hoofde van hun werkvermogen, zij zich in de plaats stellen van de winsten die voortvloeien uit de werkelijke uitoefening van een arbeid — winsten waarvan die arbeiders onafhankelijk van hun wil beroofd zijn;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt aanlegster tot de kosten.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. — 19 december 1959.

Voorzitter : M. Hodum.

Raadsheren : MM. Liard en Naulaerts.

Advocaat-generaal : M. Cerckel.

Advocaten : Mrs. Schöller, Roland en Vaes.

1. **Verkoop van aandelen ener vennootschap. — Bedrieglijke verzwijging van een aanzienlijke schuld.**
2. **Hoger beroep. — Eis tot schadevergoeding wegens eerrovende klacht. — Voor de eerste maal in hoger beroep niet ontvankelijk.**

1. *Na de tot stand gekomen verkoop van aandelen ener Marokkaanse vennootschap met beperkte aansprakelijkheid ingevolge optielichting blijkt dat de verkoper in de balans en in de voorafgaande besprekingen met de koper geen gewag heeft gemaakt van een aanzienlijke schuld tegenover banken, in hoofdzaak voortkomende uit het disconto van een reeks niet op hun vervaldag betaalde en herhaaldelijk vernieuwde wissels, die, getrokken op een vennootschap (niet in staat haar verbintenissen gestand te doen en van wie op het tijdstip van de optie niet te voorzien was wanneer zij haar schuldeisers ooit geheel of gedeeltelijk schadeloos zou kunnen stellen) haar door de trekker ervan waren geëndosseerd.*

Alle aangevoerde beweringen ten spijt en ongeacht de strafrechtelijke waardering ervan (zie nader het arrest), was de verkoper uit elementaire eerlijkheid verplicht zijn koper in te lichten omtrent het bedrag van de in omloop zijnde wissels, bedrag, dat ongeveer het dubbele van het vennootschapskapitaal en de reserves uitmaakte; door het geheimhouden van een zo belangrijke aansprakelijkheid van aard om al de berekeningen van de koper omtrent de waarde van de te koop aangeboden aandelen in de war te sturen heeft de verkoper zich schuldig gemaakt aan bedrieglijke verzwijging.

2. *Het vorderen in hoger beroep van een schadevergoeding wegens het indienen van een eerrovende klacht is een nieuwe eis in de zin van artikel 464 R.V.*

Hopchet t./ Guigou.

Gezien de eensluidende uitgifte overgelegd het vonnis op tegenspraak gewezen de 14e april 1956 door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, en aan appellant betekend op 6 juni 1956, waartegen op 5 mei 1956, binnen de wettelijke termijn, een naar de vorm regelmatig beroep werd ingesteld;

Aangezien de eerste rechter te recht het telegram van appellant van 24 juni 1955, luidende : « Confirme levée option en relation avec formalités vous eposées téléphoniquement », als een uitdrukkelijke en onvoorwaardelijke lichting heeft beschouwd van de optie, welke door geïntimeerde op 1 juni 1955 aan appellant werd verleend, met betrekking tot de overname tegen de prijs van 14.875.000 Franse francs van de 119 aandelen van geïntimeerde in de Marokkaanse S.p.r.l. « Civima », gevestigd te Rabat, en welke, na op verzoek van appellant, reeds tweemaal verlengd te zijn geweest, uiterlijk op 26 juni 1955 te middernacht verstrekt (en niet op 28 juni 1955 te middernacht zoals door de raadsman van geïntimeerde op 15 juli 1955 verkeerdelijk werd beweerd) ;

Aangezien appellant volhoudt dat hij, bij het verzenden van bewust telegram, enkel wilde bevestigen : « dat, aangaande het lichten der optie, slechts een

beslissing zou genomen worden volgens de procedure (sic), die op dezelfde dag telefonisch tussen partijen besproken werd », en welke hierin zou hebben bestaan : « verlenging van de optie tot 30 juni, reis van appellant naar Rabat, grondig onderzoek van de financiële toestand van Civima, om daarna een eindbeslissing te treffen »; (eerste conclusiën bl. 4, al. 4 en 5);

Aangezien deze gekunstelde en met de duidelijke bewoordingen van het telegram strijdende uitlegging niet aannemelijk is;

Aangezien immers, indien het voorafgaand telefoongesprek, waaromtrent appellant ten overstaan van de onderzoeksrechter geen enkele nauwkeurigheid heeft kunnen verstrekken, terwijl geïntimeerde zijnerzijds heeft verklaard dat hij een schriftelijke bevestiging er van had gevraagd, omdat hij appellant moeilijk kon begrijpen, enkel de betekenis had, welke thans door appellant wordt voorgedragen, deze laatste had dienen te telegraferen niet : « Confirme levée option » maar wel : « Confirme prorogation option au 30 juin 1955 » ;

Aangezien, wijl de voorwaarden van de overdracht der 119 aandelen nauwkeurig werden omschreven in de verbintenissen van 1 juni 1955, een telegram kon volstaan voor de wilsuiving van appellant en trouwens nog het enig betrouwbaar verbindingsmiddel was om een optie, die op 26 juni 1955 te middernacht verstreek, tijdig te lichten ;

Aangezien een nadere bevestiging van dit telegram per brief overbodig was, vermits beide partijen het eens bleken over de betekenis ervan, zowel geïntimeerde, wien raadsman reeds op 24 juni 1955 aan de raadsman van appellant te Tanger onderrichtingen verstrekte nopens de ondertekening van de overdrachtsakte, als appellant, die bij zijn aankomst te Rabat, in stee van op een grondig onderzoek van de boekhouding voor 30 juni aan te dringen, aanvullende pretenties deed gelden, om zijn meesterschap over Civima nog te versterken door de aankoop van een aanpalend stuk grond, de overname van de aandelen Lauriol en Pelle en de persoonlijke borg van geïntimeerde voor zekere schuldenaars der vennootschap;

Aangezien de eerste rechter alzo terecht heeft geoordeeld dat de « formaliteiten », waarop appellant zinspeelde in zijn telegram, bedoelden ofwel de uiterlijke vormen, waaraan eensdeels de overdracht der aandelen diende te voldoen om geldig te zijn volgens de Marokkaanse wet, en anderdeels het overmaken der koopsom van België naar Marokko onderhevig was, (vormen welke enkel de uitvoering van de optielichting aangingen) ofwel de aanvullende pretenties, welke appellant achteraf heeft doen gelden en die, in geval van aanvaarding, tot een uitbreiding van de oorspronkelijke overeenkomst of tot het afsluiten van een nieuwe overeenkomst moesten leiden doch, in geval van niet-aanvaarding, geenszins het vervallen van de aanvankelijk betekende optielichting ten gevolge konden hebben, wat trouwens reeds op 1 juli 1955 aan appellant door zijn raadsman werd uiteengezet;

Aangezien appellant beweert, dat op 11 juni 1955 Mr. Roche, raadsman van geïntimeerde, aan Mr. Hiéret, raadsman van appellant, aanvullende conditiën heeft bekendgemaakt welke in de optie van 1 juni 1955 niet waren vervat, en dat hij hiervan onwetend is gebleven, maar aangezien zulks aan het tot stand komen van de optielichting op 24 juni 1955 niet in de weg kon staan, vermits deze enkel tot voorwerp had de oorspronkelijke optie van 1 juni 1955 en geïntimeerde zelf de aanvullende conditiën, bij gebrek aan akkoord van appellant, als ongeschreven heeft beschouwd;

Aangezien anderzijds uit de loutere bewering van de aandeelhouders Lauriol en Pelle, dat appellant de optie wat betreft hun eigen aandelen op 9 juli 1955 heeft gelicht, niet kon worden afgeleid, dat de optielichting wat betreft de aandelen van geïntimeerde niet op 24 juni 1955 tot stand is kunnen komen;

Aangezien appellant, op grond van bewijsstukken, die slechts na de uitspraak van het bestreden vonnis voor de dag zijn gekomen, subsidiair tot de nietigheid van zijn optielichting, en dus tot ontzegging van de eis van geïntimeerde heeft geconcludeerd, wegens bedrog door geïntimeerde gepleegd, zo door het overleggen van balansen waarin de benarde toestand van Civima werd verdoezeld, als door de bedrieglijke verzwijging van een passief van ca. 25.000.000 Franse francs tegenover de banken;

Aangezien de balans per 31-12-1955 sloot met een verlies van 9.665.278 Fr. fr., terwijl de balans per 31-12-1954 een winst van 8.796.388 Fr. fr. vertoonde, en geïntimeerde nog tijdens de onderhandelingen van Juni 1955 de toestand van Civima als even voorspoedig beschreef; maar aangezien hieruit niet noodzakelijk volgt dat de balans per 31-12-1954 opzettelijk werd vervalst, om een gebeurlijke liefhebber van de zaak, die reeds te voren te koop werd aangeboden, niet af te schrikken, en dat het verlies per 31-12-1955 niet het gevolg kan zijn geweest van bijzondere omstandigheden, welke zich in het tweede halfjaar van 1955 hebben voorgedaan, voornamelijk de politieke onlusten, welke in Marokko zijn opgeweld en een noodlottige weerslag hebben gehad op de binnenlandse economie;

Aangezien appellant althans een afdoend bewijs van de beweerde vervalsing schuldig is gebleven en hij geïntimeerde ook niet euvel kan duiden hem het verslag nopens de activiteit van Civima in 1954, waarin de toestand als « niet schitterend » werd gekenmerkt, niet spontaan te hebben medegedeeld, nu geïntimeerde redelijk kon onderstellen dat appellant die, alvorens met hem in contact te komen, de balans per 31-12-1954, had weten te bemachtigen, ook van het bijgaand verslag kennis had gekregen;

Aangezien evenwel noch in de balans, die aan appellant werd overhandigd, noch tijdens de besprekingen, die de optielichting zijn voorafgegaan, geïntimeerde gewag heeft gemaakt van een schuld van ca. 25.000.000 Fr. fr. tegenover de banken, voor het merendeel voortkomende uit het disconto van een reeks niet op hun vervaldag betaalde en herhaaldelijk vernieuwde wissels, welke op de Société Civile Immobilière « Ksar el Bahr », te Casablanca, werden getrokken door Cumpeggi, cliënt van Civima, en door hem aan Civima werden geëndosseerd;

Aangezien geïntimeerde inbrengt dat, zolang de banken die wissels niet terug hadden geboekt op het debet van de rekening-courant van Civima, hij dit bedrag in de balans niet kon inschrijven als schuld en, indien hij dit toch had gedaan, hij een vordering voor een gelijk bedrag op Ksar el Bahr in het actief zou hebben moeten opnemen;

Aangezien hij hierbij over het hoofd ziet dat, indien hij deze twee « orderrekeningen » had aangelegd, appellant zich zou hebben kunnen vergewissen dat indien de banken, zoals zij het recht er toe hadden, bij niet-betaling van de wissels op de vervaldag, de tegenboeking uitvoerden, onmiddellijk ten laste van Civima een aanzienlijke, zekere en eisbare schuld ontstond, waartegenover slechts een gelijke, doch meer dan twijfelachtige vordering ten voordele van Civima was te plaatsen bij Ksar el Bahr, die niet in staat was haar verbintenissen gestand te doen en waaromtrent, op

het ogenblik van de optie, niet kon worden voorzien, wanneer zij haar schuldeisers ooit geheel of gedeeltelijk schadeloos zou stellen;

Aangezien geïntimeerde weliswaar aanvoert, dat talrijke ondernemingen nalaten de verantwoordelijkheid spruitende uit de wissels in omloop in de balansen te vermelden, zelfs onder de vorm van een verklarende noot aan de voet van de balans, en dat zodanige vermelding niet verplichtend is volgens het Marokkaans dahir; maar aangezien het enige gevolg hiervan is dat geïntimeerde op strafrechtelijk gebied eventueel vrij zou kunnen uitgaan, wat niet wegneemt dat de elementaire eerlijkheid hem gebod, als verkoper van zijn aandelen in Civima, zijn koper in te lichten omtrent een bedrag van wissels in omloop, hetwelk ongeveer het dubbel van het maatschappelijk kapitaal en de reserves uitmaakte, en dat hij zich schuldig heeft gemaakt aan bedrieglijke verzwijging door het geheimhouden van een zo belangrijke aansprakelijkheid, van dien aard dat zij al de berekeningen van appellant omtrent de waarde van de te koop aangeboden aandelen in de war moest sturen.

Aangezien immers appellant, om zich van de waarde van bedoelde aandelen te vergewissen en te oordelen of de door geïntimeerde geëiste prijs redelijk was, enkel en alleen beschikte over de balans per 31-12-1954 (om het even of hij dit bescheid van geïntimeerde zelf of van een andere aandeelhouder heeft verlangd), de inventaris van het materieel en de vluchtige indruk die hij had kunnen opdoen tijdens een kort bezoek aan Civima;

Aangezien geïntimeerde wel beseftte, dat bewuste balans ten grondslag aan de besprekingen lag, daar hij steeds heeft volgehouden: — dat de door hem gestelde prijs overeenstemde met de « intrinsieke waarde », van de zaak — dat hij een wijze politiek had gevoerd met zo weinig mogelijk winsten te verdelen — en dat einde juni 1955 de toestand nog beter was dan deze van de balans per 31-12-1954, en in zijn conclusiën vóór de eerste rechter nog volmondig heeft toegegeven: « dat op aanvraag van appellant hem de laatste jaarbalansen van Civima werden overhandigd om hem toe te laten zich een juist gedacht van de waarde der maatschappij, en dus der aandelen, te vormen »;

Aangezien geïntimeerde, zaakvoerder van Civima en opsteller van de balans, wetende dat een aansprakelijkheid jegens de banken tot beloop van ca. 25.000.000 F. fr hierin niet stond vermeld, ook moest beseffen dat, indien hij zijn koper hieromtrent niet voorlichtte, « deze zich geen juist gedacht van de waarde van de maatschappij, en dus der aandelen, zou kunnen vormen »;

Aangezien het feit onder voormelde omstandigheden, waarin de goede trouw tot spreken verplichtte, niettemin tijdens langdurige onderhandelingen en met kennis van zaken een volstrekt stilzwijgen te hebben volgehouden nopens de schuld van 25.000.000 F. fr. komt op het verdoezelen van de werkelijke toestand der vennootschap en derhalve te beschouwen is als een opzettelijke en boosaardige manoeuvre, zonder dewelke appellant zijn toestemming tot de overeenkomst niet zou hebben gegeven;

Aangezien het inderdaad ten deze geen twijfel lijdt, dat appellant de optie niet zou hebben gelicht, indien hij zich op de hoogte had kunnen stellen van het bestaan van het risico dat aan zulk een aanzienlijke schuld jegens de banken verbonden was, met daartegenover een aleatoir regres op een schuldenaar, die zijn betalingen had gestaakt;

Aangezien de arglist, welke in het stilzwijgen van geïntimeerde besloten ligt, nog meer uitkomt, wanneer

men vaststelt dat, tijdens en onmiddellijk na de onderhandelingen met appellant, op het ogenblik dat Campeggi-Ksar el Bahr reeds herhaaldelijk in gebreke waren gebleven hun wisselschulden te voldoen, geïntimeerde het leveringscontract met die firma's nog als een voordelige zaak voor appellant heeft opgedist, welke hem in de gelegenheid zou stellen met een « coup d'éclat » (sic) in Marokko te debuten;

Aangezien mitsdien de optielichting van 24 juni 1955 nietig moet worden verklaard, wat tot ontzegging van de eis van geïntimeerde moet leiden;

Aangezien de eis van geïntimeerde tot betaling van een schadevergoeding van Fr. 500.000,—, wegens het indienen van een eerrovende klacht door appellant, als een nieuwe, en deswege in graad van beroep niet ontvankelijke eis moet worden beschouwd;

Om deze redenen,

Het Hof,

Rechtdoende op tegenspraak,

Alle verdere en strijdige conclusiën van de hand wijzend;

Gezien artikel 24 van de Wet van 15 juni 1935;

Ontvangt het beroep; verklaart het gegrond;

Doet het bestreden vonnis te niet en opnieuw rechtdoende: verklaart dat een overeenkomst tussen partijen tot stand is gekomen ingevolge de optielichting van 24 juni 1955; verklaart die overeenkomst nietig wegens bedrog en verklaart dienvolgens de eis van geïntimeerde ongegrond;

Verklaart de eis van geïntimeerde tot betaling van een schadevergoeding van Fr. 500.000 niet ontvankelijk;

Verwijst geïntimeerde in de kosten van beide instantiën.

HOF VAN BEROEP TE GENT

Verenigde burgerlijke kamers. — 18 november 1959.

Eerste-voorzitter: M. Thienpont.

Voorzitters: MM. Bossaert en Maraite.

Raadsheren: MM. Vanparys, De Grootte, Beeckman en De Clercq.

Advocaat-generaal: Matthys.

Advocaten: Mrs. E. Ooms en C. De Baeck.

Bezit. — Titel van eigendom over roerende goederen. — Ondubbelzinnigheid. — Openbaarheid.

Een bezit is dubbelzinnig wanneer het in concreto (safe-sleutel in handen van een derde aan wie volmacht werd verleend en die het geheim van het slot kent) vatbaar is voor meerdere uitleggingen, zodat er twijfel bestaat over de oorsprong of over de uitsluiting van alle anderen uit het bezit.

Hij die een brandkast, op zijn naam in een bank huurt, doet openbreken, omdat de sleutel in het bezit van een derde is, laat zijn opzet blijken om de inhoud van de brandkast te verbergen voor en te onttrekken aan de wettige erfgenamen van derde.

Zijn bezit is mitsdien heimelijk.

K.M., B.H., K.R. t./A.M.

Advies van het O.M.

I. *Nopens hetgeen voorafgaat :*

A. *Procedure.*

1) De door appellanten, in hun hoedanigheid van wettige erfgenamen van wijlen K., O., vóór de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, op 23 maart 1949, oorspronkelijk ingestelde vordering strekte ertoe voor recht te doen verklaren.

Hoofdzakelijk :

a) dat de inhoud van een brandkast, onder nr 349, reeks C, in de gebouwen der N.V. « Centrum Kredietkas » te Antwerpen, door geïntimeerde, vrouw A., M., op 24 juni 1948 in huur genomen, toebehoorde aan wijlen O. K., en dit tot op de dag van diens overlijden, zodat de in bedoelde brandkoffer neergelegde vennootschapsaandelen, obligatiën, muntstukken, bankbiljetten en één staaf goud, deel uitmaken van de nalatenschap van wijlen O. K.;

b) dat appellanten er dienvolgens toe gerechtigd zijn zich van deze ganse inhoud in het bezit te stellen.

In ondergeschikte orde

en voor het geval de stelling van vrouw A. mocht worden aangenomen als zouden bedoelde titels, waarden en gelden door wijlen O. K., aan vrouw A. M., bij gifte van hand tot hand overgemaakt zijn, te doen verklaren dat deze gifte nietig is, het voorwerp ervan derhalve steeds deel heeft uitgemaakt van het vermogen van de overledene, en ter wille van dit overlijden aan appellanten toebehoort.

2) Bij vonnis op tegenspraak van 5 januari 1950, heeft de rechtbank te Antwerpen deze vordering afgewezen als ongegrond, en tevens handlichting gelast van de sequestratie der betwiste titels, waarden en gelden, maartegel voorheen getroffen bij bevelschrift in kortgeding van de Voorzitter dezer rechtbank op 10 februari 1949.

3) Op het door oorspronkelijke aanleggers ingesteld hoger beroep, besliste echter het Hof van beroep te Brussel, bij arrest van 17 mei 1952 dat hun eis gegrond was, en werden appellanten derhalve ertoe gerechtigd verklaard zich in het bezit te stellen van de inhoud van hoger bedoelde brandkoffer, beschikking die door appellanten sedertdien werkelijk ten uitvoer werd gelegd.

4) Naar aanleiding van de tegen dit arrest door geïntimeerde A. ingestelde voorziening tot verbreking, heeft het Hof van Cassatie, bij arrest van 11 februari 1954, het arrest van het Hof van beroep te Brussel, wegens tegenstrijdige motivering, verbroken, en de zaak naar het Hof van beroep te Gent verwezen, waar deze zaak dus voorkomt in dezelfde toestand als die waarin zij verkeerde na betekening van de akte van hoger beroep van appellanten tegen het vonnis van de rechtbank te Antwerpen, hetzij 24 januari 1950.

T.o.v. de regelmatigheid en de ontvankelijkheid van dit hoger beroep dient geen enkel bezwaar te worden geopperd.

B. *Feiten en omstandigheden der zaak.*

Wijlen O. K., vader van eerste en derde appellant, had het gedurende zijn leven tot een blijkbaar zeer welstellende toestand gebracht, — wat trouwens door zijn kinderen niet wordt betwist —, toen hij, te Merksem, op 18 oktober 1948, hetzij op 64-jarige leeftijd, schielijk overleed. De werkelijke omvang van het

door hem achtergelaten vermogen kan echter, op grond der voorgelegde bescheiden, niet worden bepaald.

Tijdens de laatste jaren van zijn leven had O. K. kennis gemaakt met geïntimeerde, vrouw M. A., ongehuwd, wonende met haar moeder te Brasschaat. Het staat vast dat hij zinnens was met geïntimeerde in het huwelijk te treden, en zelfs stappen had gedaan tot het vinden van een woonstegelegenheid die hij, na zijn huwelijk, met haar zou betrekken.

Verder, zoals o.m. gebleken is uit de aankoopborderellen alle op naam van O. K. door wisselagenten opgemaakt, en die samen met de vennootschapsaandelen in de betwiste brandkast nr 349 bewaard werden (zie de inventaris bij notariële akte), blijkt de erflater van appellanten, tussen april en juli 1948, metterdaad en met eigen penningen, wat niet betwist wordt, een vrij aanzienlijke beurswaardenportefeuille te hebben samengesteld, terwijl vrouw A., dewelke voorhoudt deze waarden bij gift van hand tot hand van O. K. te hebben ontvangen, op 24 juni 1948, in de gebouwen van de N.V. « Centrum Kredietkas » te Antwerpen de brandkast nr 349, reeks C, in huur genomen had, huur die aanving op 30 april 1948.

Bij zelfde huurovereenkomst, en naar luid van de standard-formule voorkomende op de desbetreffende op voorhand gedrukte contracten van deze bankinstelling, gaf zij volmacht aan O. K. « om de inhoud van gezegde brandkast na te zien, er allerhande documenten, stukken en waarden uit te nemen, kontrakt op te zeggen, en allerhande verklaringen te tekenen ».

Op te merken valt dat, in de gebouwen van zelfde bankinstelling O. K. eveneens huurder was van vier andere brandkasten, gekend onder nrs 145, 169, 192 en 229.

Toen, na het overlijden van O. K., en op verzoek van appellanten, de heer vrederechter van het tweede kanton Antwerpen op 22 oktober 1948, om 10 u., hetzij één uur voor de begrafenis, tot de zegellegging op laatstvermelde brandkasten overging, trof hij ter « Centrum Kredietkas » toevallig vrouw A. aan, die, — naar de letterlijke bewoordingen van het proces-verbaal van zegellegging —, « bezig was met de hulp van een werkman de koffer (nr 349) open te breken, daar, volgens haar verklaring de sleutel ervan in bezit van de heer K. was »; het openbreken werd stopgezet en de brandkast werd verzegeld.

Na het overlijden hadden appellanten inderdaad de sleutel van deze brandkast, alsmede aantekeningen betreffende het geheim van het slot ervan en een volmacht op naam van O. K., tussen de voorwerpen en bescheiden van de overledene aangetroffen.

Naderhand, op grond van het bevelschrift van de Voorzitter der rechtbank te Antwerpen dd. 10 februari 1949, werd van de inhoud van laatstvermelde brandkast, bij akte van notarissen R. U. en J. B., uit Antwerpen, van 19 februari 1959, inventaris op tegenspraak opgemaakt; de inhoud van de brandkast aan de gerechtelijke bewaarder, de heer advocaat F. V.P., ter hand gesteld, bedroeg een vrij aanzienlijk aantal vennootschapsaandelen ((in totaal 1100), 8 obligaties van 1000 fr. « Wederopbouw 1947 », een vijftal aankoopborderellen van wisselagenten, alle op naam van wijlen O. K., meer 100 bankbiljetten van 1000 fr., 1 staaf goud, 23 stukken van 10 gulden, 13 stukken van 1 Pond sterling, 1 stuk van een half-pond, 2 bankbiljetten van 20 Noord-Amerikaanse dollars, 5 bankbiljetten van 10 Noord-Amerikaanse dollars, en 14 bankbiljetten van 5 Noord-Amerikaanse dollars.

Intussen, en meer bepaald op 5 november 1948, hetzij een tweetal weken na het overlijden van O. K., had vrouw A. eigenhandig een briefje ondertekend dat in het bezit is van appellanten die het voorbrengen, en,

waarvan de tekst, door andermans hand neergepend, als volgt luidt :

« Ik ondergetekende Mejuffer M. A., B... te B... geef toelating aan Mr B.K. en Mr R. K. de inhoud van mijn koffer nr 347 te ledigen, inhoud dewelke hun toebehoort op de Centrum Kredietbank. Deze lediging mag ook gebeuren door hun volmachtdrager de heer A. R., V. - Gedaan te Antwerpen op 5 november 1948 : — (w.g.) M. A. »

II. Voorafgaande opmerkingen :

A) Bestaan, echtheid en bewoordingen van deze schriftelijke verklaring evenmin als de handtekening van geïntimeerde werden betwist, terwijl het nagenoeg vanzelfsprekend is dat het in bedoeld briefje opgegeven nr 347 van de brandkast, in plaats van nr 349, een loutere stoffelijke vergissing geldt, daar geen der op naam van geïntimeerde of van wijlen O. K. gehuurde en in zake vermelde brandkasten ooit onder nr 347 bekend stond, en derhalve geen enkele andere brandkast dan die welke het nr 349 droeg door vrouw A. kon worden bedoeld, wanneer zij bedoeld briefje ondertekende en daarin toelating gaf « de inhoud van mijn koffer... te ledigen... op de Centrum Kredietkas ».

Waar geïntimeerde thans, na meer dan tien jaar procederen, voor de eerste maal voorhoudt dat het door haar ondertekende briefje van 5 november 1948 geen waarde heeft omdat het als brandkast nr 347 vermeldt, terwijl de betwisting de inhoud van brandkast nr 349 betreft, blijkt deze bewering van meetaf ter zijde te moeten geschoven worden.

B) Hetzelfde geldt t.o.v. de bewering van geïntimeerde als zou deze schriftelijke verklaring haar ter ondertekening zijn voorgelegd in een drankinrichting op een ogenblik waarop zij aan zenuwendepressie of overspanning zou geleden hebben, waardoor zij zich van de draagwijdte van haar handelingen niet kon vergewissen.

Bij gebrek aan ernstige bewijslevering en bij afwezigheid van elk aanbod tot bewijs door geïntimeerde, als zou deze schriftelijke verklaring door geweld zijn afgeperst of door bedrog verkregen, dient met de eerste rechter te worden aanvaard dat de inhoud van het door haar op 5 november 1948 ondertekend stuk de uitdrukking is van haar bewuste en vrije wil.

III. Wat verder de grond van de zaak betreft.

A) Bezit der betwiste waarden en gelden in hoofde van geïntimeerde.

Terwijl appellanten voorhielden, — en nog steeds voorhouden, — dat dit bezit met bepaalde gebreken behebt was, nl. op het ogenblik van het overlijden van O. K. met heimelijkheid en dubbelzinnigheid was aangemerkt, heeft de eerste rechter integendeel overwogen dat het bewijs van deze bezitsgebreken door appellanten, welke dienaangaande de bewijslast dragen, niet geleverd werd, en het bezit van geïntimeerde, t.o.v. de voorwaarden bepaald bij art. 2229 en het vermoeden gesteld bij art. 2230 B.W., dienvolgens als regelmatig en deugdelijk moest worden beschouwd, zodat geïntimeerde er toe gerechtigd is het voordeel van art. 2279 B.W. in te roepen.

1°) Wat het zo beweerde heimelijkheidsgebrek van het bezit van geïntimeerde aangaat, is deze zienswijze, naar ons oordeel, voor bezwaren vatbaar.

Vooreerst is dit gebrek van betrekkelijke aard, zodat de vaststelling in onderhavig geval dat het bezit van geïntimeerde beslist niet geheim was t.o.v. wijlen O. K., evenwel niet wegneemt dat geïntimeerde haar bezit aan anderen, en meer bepaald aan appellanten,

heeft kunnen verduiken (Zie Kluyskens, « Zakenrecht », nr 57, blz. 63; R.P.D.B., Tw. Possession, nr 24; Planiol, Ripert, et Picard, uitg. 1952, B. III, nr 156); ofschoon laatstgenoemden van dit bezit toevallig (R.P.D.B. — Tw. Possession, nr 23) en in elk geval na het overlijden van O. K., kennis ontvingen of het althans slechts hebben vermoed uit de ontdekking op de overledene van de enige sleutel der betwiste brandkast, van aantekeningen betreffende het geheim van het slot er van, van de volmacht door geïntimeerde aan de overledene gegeven, en ten slotte van in de zaktas van de overledene aangetroffen bescheiden waaruit de koop van waarden door O. K. op naam van vrouw A. scheen te blijken. (zie o.m. de bewoordingen van de twee verzoekschriften tot zegellegging aan de vrederechter van het 2de kanton te Antwerpen, dd. 22 oktober 1948).

Bovendien, wat het vereiste opzet betreft van geïntimeerde tot geheimhouding van haar bezit t.o.v. appellanten, staat het vast dat geïntimeerde gepoogd heeft haar bezit t.o.v. appellanten te verbergen, vermits zij beroep deed op een gespecialiseerde werkmans om de door haar gehuurde brandkast, een uur vóór de begrafenis van O. K., te doen openboren, en deze verrichtingen enkel gestaakt werden door omstandigheden onafhankelijk van haar wil, nl. het voor haar onverwacht optreden en de tussenkomst van de om de zegellegging door appellanten verzochte vrederechter.

Had geïntimeerde op dit ogenblik niet het inzicht gehad het bezit van de brandkast en van haar inhoud aan de wettige erfgenamen van O. K. te verbergen, zo had het voor haar volstaan dezen te verzoeken haar de sleutel van de brandkast te overhandigen, die O. K., bij zijn overlijden, op zich droeg, afgezien van elke mogelijkheid of waarschijnlijkheid van weigering van appellanten.

Het uitblijven van dergelijk verzoek, en de wel bepaalde omstandigheden waarin geïntimeerde opgetreden is, schijnen er dus wel op te wijzen dat zij haar bezit aan appellanten heeft willen verbergen door middel van wel gekwalificeerde handelingen, waarvan het opzet, buiten haar wil, is mislukt. Deze houding van geïntimeerde beantwoordt m.i. aan het begrip van de heimelijkheid van het bezit zoals het door de rechtspraak, en in strijd met de enge opvatting die de eerste rechter er van heeft opgegeven, vastgelegd werd.

« Ce que la jurisprudence entend par clandestinité de la possession mobilière, — zo schrijft De Page (B.V. - nr 1053 - blz. 917) —, ce n'est pas la possession non affichée publiquement (zoals o.m. Huc - B.XIV - nr 513 het voorhoudt), mais la possession cachée, dissimulée, et voulue telle, précisément dans des circonstances où le possesseur devait avoir un intérêt à la soustraire à la connaissance de certaines personnes. C'est, en d'autres termes, la clandestinité qualifiée, celle qui procède d'une pensée préméditée. Et si la clandestinité a bien ce sens et cette portée, il est vraiment difficile de ne pas y voir une circonstance qui rende la possession douteuse, et éminemment suspecte. Aussi la doctrine et la jurisprudence admettent-elles quasi unanimement le vice de clandestinité qui, s'il revêt le caractère que nous venons de préciser, constitue un indice certain de fraude... »

Wij menen dan ook er toe te mogen besluiten dat het bezit van geïntimeerde t.o.v. appellanten tot op 22 oktober 1948 met een heimelijkheidsgebrek behebt was.

2°) Of van de andere kant het bezit van geïntimeerde niet dubbelzinnig was, zoals de eerste rechter het geoordeeld heeft, is een tweede vraag die wij

bezwaarlijk in dezelfde zin menen te kunnen beantwoorden.

« Overwegende, — zo verklaart het vonnis van de rechtbank te Antwerpen —, dat door dubbelzinnigheid van het bezit dient verstaan te worden een twijfel betreffende de oorsprong van het bezit. »... zonder meer.

Het lijdt geen twijfel dat, aldus geformuleerd, het begrip van het dubbelzinnigheidsgebrek van het bezit volstrekt onvolledig is, omdat het aldus de gevallen wegcijfert waarin de stoffelijke bestanddelen waarvan het bezit samengesteld is (corpus), ofschoon zij vreedzaam, openbaar en voortdurend zijn, niettemin vatbaar kunnen zijn « in concreto » voor verscheidene interpretaties, anders gezegd niet enkel de duidelijke en erkenbare uitdrukking zijn van de uitoefening van een wel bepaald recht, doch ook als de veropenbaring van een ander recht kunnen beschouwd worden, en de handelingen van de bezitter derhalve, op tweeërlei of op meervoudige wijze kunnen opgevat worden en het beeld van verschillende rechten opwerpen. (Zie: R.P.D.B. - Tw. Possession - nr 28, en de aldaar vermelde rechtsleer; De Page, B. V, nr 866, blz. 759; Dekkers, « Handboek van Burgerlijk Recht », B. I, nr 937, litt. d., vlz. 531, en nr 1622, blz. 864; Planiol, Ripert et Picard, B. III, uitg. 1952, nr 157. Vgl. Brussel, 19 februari 1958, Pas. 1958, II, 248).

Bij het bepalen van het begrip van de dubbelzinnigheid van het bezit, blijkt de eerste rechter dus te hebben verward met de goede trouw, die bovendien van de bezitter wordt vereist (art. 1141 - B.W.), d.i. de overtuiging bij de bezitter dat degene waarvan hij de goederen verkregen heeft eigenaar er van was en ze geldig kon overdragen (De Page, B. V, nr 1058; Kluyskens, « Zakenrecht », nr 46, blz. 54-55; R.P.D.B. - Tw. Possession - nr 398 en aldaar vermelde rechtspraak), wat in onderhavig geval, afgezien van het feit dat inzake bezit de goede trouw steeds wordt verondersteld (art. 2268 - B.W.), niet eens betwist wordt.

Onder oogpunt van dubbelzinnigheid, dient het bezit van geïntimeerde over de waarden die in de brandkast werden ontdekt derhalve te worden onderzocht naar het criterium of, in verband met de opgegeven omstandigheden, al dan niet twijfel bestond omtrent het kenmerk van uitsluitend bezit dezer waarden in hoofde van geïntimeerde (De Page, B. V, nr 1054, blz. 917 en 918).

Zo de huurder van een brandkast in een bankinrichting het trouwens weerlegbaar vermoeden geniet van een bezit « pro suo » over de er in voorhanden zijnde roerende waarden (zie o.m. Dijon, 21 maart 1921, Rev. Not. 1922, 670), dient evenwel, in onderhavig geval te worden vastgesteld :

1°) dat het huren door geïntimeerde van de brandkast nr 349 - reeks C, geschied is bij overeenkomst van 24 juni 1948, met terugwerkende kracht op 30 april 1948, en wel in de bankinrichting van de N.V. « Centrum Kredietkas », te Antwerpen, waar wijlen O. K. nu juist vier andere brandkasten in huur had, terwijl uit de procedureakten, waartoe de vordering tot sequestratie in kortgeding aanleiding gaf, (zie o.m. het bevelschrift van 10 februari 1949), blijkt dat geïntimeerde persoonlijk (en niet geïntimeerde en haar moeder, zoals voorheen in besluiten voorgehouden werd) ook twee andere brandkasten (nrs 1341 en 1235) in huur had in een andere bankinrichting, nl. de « Caisse Hypothécaire Anversoise » (zie notariële inventaris van 19-2-1949).

2°) dat de op zelfde voormelde datum van 24 juni 1948 in zelfde huurovereenkomst, door geïntimeerde aan wijlen O. K. gegeven schriftelijke volmacht hem

niet enkel het recht toekende de inhoud van brandkast nr 349 - reeks C, na te zien, maar bovendien « er allerhande documenten, stukken en waarden uit te nemen », wat noodzakelijk de mogelijkheid voor de volmacht-drager impliceerde over de in de brandkast geborgen documenten, stukken en waarden, geheel of gedeeltelijk, te beschikken wanneer, in de mate waarin, en op de wijze waarop hij het verkoos, en waardoor derhalve zijn rechten niet beperkt werden, zoals de eerste rechter het blijkt te hebben aangenomen, tot een louter beheer dat geïntimeerde over haar vermogen aan haar « verloofde » zou hebben toevertrouwd.

3°) dat trouwens, ter versterking van dit beschikingsrecht, wijlen O. K. ook in het bezit was van de sleutel van die brandkast, sleutel die hij op zich droeg samen met het geheim van het slot, zoals op de dag van zijn overlijden gebleken is; de bewering van geïntimeerde als zouden deze feiten te wijten zijn aan een louter toeval ten einde aan O. K. toe te laten uit de brandkast een bedrag van circa 47.500 fr. te halen tot betaling van door haar op 14 oktober 1948 gekochte aandelen « Ougrée » en « Sofina », kan enkel onder uitdrukkelijk voorbehoud worden aanvaard, te meer O. K. nu juist niet de persoon was die, ter wille van zijn financiële toestand, dergelijke geldsom niet had kunnen voorschieten, of ze noodzakelijk uit de brandkast van geïntimeerde diende te putten, om dergelijke betaling te verrichten.

4°) dat, op grond van de notariële inventaris van brandkast nr 349 op 19 februari 1949, aan nagenoeg al de er in ontdekte vennootschapsaandelen aankoopborderellen gehecht waren op naam van O. K., terwijl slechts twee dergelijke borderellen afgeleverd werden op naam van vrouw A.; daarentegen spreken al de aankoopborderellen van de geïnventarieerde aandelen en titels, voorhanden in de brandkasten van geïntimeerde ter « Antwerpse Hypotheekkas », op naam van vrouw M. A. of haar familieleden, geen enkel op naam van O. K.

Al deze vaststellingen doen niet enkel de vraag rijzen waarom geïntimeerde, zo zij de betwiste waarden en gelden werkelijk als de hare bezat, het nochtans noodzakelijk, nuttig of gepast heeft geacht de verzekerde bewaring over deze waarden en gelden te verdelen tussen twee verschillende bankinrichtingen.

Maar bovendien, wegens het vaststaand verschil van regime tussen de brandkast in de « Centrum Kredietkas » en de brandkasten in de « Antwerpse Hypotheekkas » doen al deze vaststellingen minstens een ernstige twijfel rijzen omtrent het kenmerk van uitsluitend bezit in hoofde van geïntimeerde over de inhoud van de door haar, of op haar naam, in de « Centrum Kredietkas » gehuurde brandkast.

Bepaalde omstandigheden wijzen er op dat dit bezit voor verscheidene interpretaties vatbaar is, en geïntimeerde in feite heel wat meer als houdster ter bede dan als werkelijke bezitster « cum animo possessionis » moet beschouwd worden.

Op zijn minst gesproken, kan er vastgesteld worden dat, t.o.v. de inhoud van laatstbedoelde brandkast, er tegelijkertijd bezitsdaden waren van geïntimeerde en bezitsdaden van O. K., aldus een soort promiscuïteit in het bezit omtrent dezelfde roerende zaken tussen geïntimeerde, de zobeweerde begiftigde, en O. K., de zobeweerde schenker (zie: Georges Pacilly, « Le don manuel », Proefschrift, Parijs, Dalloz, 1936, nr 165, blz. 423).

Kortom het bezit van geïntimeerde is behebt met dubbelzinnigheid, « une équivoque circonscrite », — zoals De Page zich uitdrukt (B. V, nr 1054, in fine, blz. 918) —, c.à.d. se fondant sur des motifs sérieux de douter du « bon aloi » de la possession alléguée... »

(Zie ook : Kluyskens, « De Schenkingen en Testamenten », 3de dr., blz. 202, in fine).

B) Terwijl, op grond van al de hierboven gedane vaststellingen en uitgebrachte beschouwingen, het bezit van geïntimeerde over de inhoud van de bedoelde brandkast, naar ons oordeel, op het ogenblik van het overlijden van O. K., met heimelijkheden en dubbelzinnigheid was aangemerkt, verliest geïntimeerde, onder oogpunt van de bewijsregel, het voordeel van het vermoeden dat zij, in geval van deugdelijk bezit, zou putten uit art. 2279 B.W. (Zie o.m. Rb. Kortrijk, 6 juni 1951, R.W. 1951/52, kol. 608), en is zij er enkel toe gerechtigd de betwiste waarden en gelden te behouden op voorwaarde dat zij, overeenkomstig art. 1341 en volgende B.W., het bewijs zou leveren van het bestaan of de werkelijkheid van de gifte van hand tot hand, die zij inroept. Op haar weegt de volledige last van het bewijs dezer gifte, en aan deze vereiste kan zij, naar de heersende mening, enkel voldoen door middel van (buiten bekentenis en eed) het voorleggen van een schriftelijk bewijs, vermits de waarde van de door haar ingeroepen gifte, die een rechtshandeling is, het bedrag van 3.000 fr. overtreft ((Zie o.m. : Georges Pacilly, « Le don manuel », Proefschrift, Parijs, Dalloz, 1936, nr 158 - blz. 399 en nr 183, blz. 475 en blz. 477, met de uitvoerige rechtsleer en rechtspraak vermeld onder voetnota's 2 en 3; R.P.D.B. - Tw. Donations et Testamenten - nrs 429 tot 431 en 435; De Page, B. VIII, band 1, nr 545, en de rechtsleer en rechtspraak vermeld onder voetnota's nrs 513 en 514 blz. 646, en onder voetnota nr 515, blz. 647; Kluyskens, « De schenkingen en Testamenten », 3de dr., nr 142, 4de vraagstuk, 3°, blz. 202; Planiol-Ripert-Tradbot en Loussouaen, « Traité pratique de droit civil français », 2de uitg., 1957 - B. V, nr 392, blz. 517 tot 521; Dekkers, « Handboek van Burgerlijk Recht », B. III, nr 1008; Luik, 1 juni 1923, Pas. II, 147; Cass. fr. 21 oktober 1929, Rev. not. 1930, 637 - Vgl. in zelfde zin wat de vermomde schenking betreft : Gent, 9 maart 1950, R.W. 1949/50, kol. 1700).

Dit schriftelijk bewijs wordt door geïntimeerde niet geleverd, zodat het verder overbodig blijkt nader te onderzoeken of, in onderhavig geval, in verband met de geldigheid van de ingeroepen handgift, er al dan niet materiële overhandiging van het geschonkene door de schenker aan de begiftigde geschied is, en verder of dergelijke overhandiging al dan niet op zulkdanige wijze werd verricht dat de buitenbezitstelling van de schenker actueel en onherroepelijk was, en het voorwerp van de gift dus op een zekere en onbetwistbare wijze, onder de macht van de begiftigde gekomen was en door haar vrij en onvoorwaardelijk vervreemdbaar was.

C) Trouwens niet alleen wordt door geïntimeerde geen enkel schriftelijk bewijs geleverd van het bestaan of de werkelijkheid van de gifte van hand tot hand, maar appellanten leggen de door haar ondertekende schriftelijke verklaring voor van 5 november 1948, waarvan de tekst hierboven letterlijk weergegeven werd.

Zo men aan deze schriftelijke verklaring geen betekenis wil geven die vlakaf zou indruisen tegen de bewoordingen zelf waarin zij werd opgesteld, betekent deze verklaring m.i. niets anders dan de vaststelling door geïntimeerde dat de inhoud van de betwiste brandkast aan appellanten toebehoort, terwijl, samen met deze vaststelling, zij tegelijkertijd een der rechtsgevolgen er van erkent : het ledigen door appellanten van de inhoud van de koffer.

Het verbroken arrest van het Hof van beroep te Brussel heeft deze schriftelijke verklaring als een

verzaking beschouwd van geïntimeerde aan alle rechten die zij op de inhoud van de brandkast kon hebben.

Naar ons oordeel, dient deze schriftelijke verklaring enkel te worden opgevat of verklaard als de erkenning door geïntimeerde van een bij het overlijden van O. K. bestaande toestand, d.i. de ondeugdelijkheid van haar bezit over de inhoud van de brandkast, en de daaruit voor haar voortspruitende onmogelijkheid de werkelijkheid of het bestaan van de zobeweerde handgift van bedoelde inhoud wettelijk en rechtsgeldig te bewijzen.

De eerste rechter heeft geoordeeld dat deze schriftelijke verklaring geen voldoende waarborgen biedt van ernst en oprechtheid, en dat uit de tekst en de ondertekening niet blijkt dat geïntimeerde werkelijk de bedoeling zou gehad hebben een bekentenis af te leggen.

Het wil ons echter voorkomen dat, terwijl de eerste rechter naar ons oordeel terecht heeft aangenomen dat deze schriftelijke verklaring de uitdrukking was van de bewuste en vrije wil van geïntimeerde, zijn verdere redenering omtrent de ernst en de oprechtheid van zelfde verklaring met het oog ze al dan niet als een buitengerechtigde bekentenis te beschouwen en te aanvaarden, geen voldoende rekening hield met :

1°) al de vaststaande bijzonderheden waarop hierboven de aandacht reeds gevestigd werd, en waaruit de wankelbaarheid, de dubbelzinnigheid en het verdacht kenmerk van het bezit van geïntimeerde over de inhoud van de brandkast gebleken is, en waarvan zij zich op zeker ogenblik, en o.m. op 5 november 1948 bewust was;

2°) de vaststelling dat de omstandigheden waarin de schriftelijke verklaring door geïntimeerde ondertekend werd, en die zij steeds bestempeld heeft als het gevolg van « drijverijen » door appellanten op haar persoon uitgeoefend, nochtans nooit het voorwerp hebben uitgemaakt vanwege geïntimeerde van een vordering of aanbod tot bewijs door getuigen van uitgestippelde feiten, waaruit het gebrek aan ernst en oprechtheid van haar schriftelijke bekentenis zou hebben kunnen voortspruiten, laat staan de feitelijke dwaling waarin zij aldus zou gevallen zijn.

Het baart nochtans verwondering deze passieve houding van geïntimeerde te moeten vaststellen t.o.v. van het aanbod van bewijs omtrent feiten die zij ongetwijfeld gemakkelijk en nauwkeurig had kunnen bepalen.

Al deze opmerkingen en vaststellingen zijn nochtans, naar ons oordeel, van zeer ondergeschikt belang, want dat men nu deze schriftelijke verklaring als een buitengerechtigde bekentenis aanvaardt, of dat men ze als dusdanig uitschakelt, of zelfs als niet bestaande mocht beschouwen, zulks doet niets af van ons hoofdzakelijk besluit dat, op de dag van het overlijden van de erflater van appellanten, het bezit van geïntimeerde omtrent de waarden en gelden geborgen in de brandkast nr 349 niet als regelmatig en deugdelijk was aangemerkt, en derhalve zij, — en zij alleen —, het schriftelijk bewijs dient te leveren van de door haar ingeroepen, en door de regel van art. 2279 B.W. niet meer beschermde, gifte van hand tot hand, bewijs dat ze tot nogtoe in gebreke gebleven is te verschaffen.

* * *

Dienvolgens, menen wij te moeten concluderen tot de hervorming van het vonnis gewezen door de rechtbank te Antwerpen in de zin van de toewijzing aan appellanten van de door hen hoofdzakelijk ingestelde vordering.

J. Matthijs.

Arrest

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten :
Gezien de stukken, o.m. de uitgaven van het von-

nis verleend door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen op 5 januari 1950, van het arrest van het Hof van Beroep te Brussel, dd. 17 mei 1952 en van het arrest gewezen door het Hof van Verbreking op 11 februari 1954;

Overwegende dat het hoger beroep regelmatig is naar tijd en vorm;

Overwegende dat de vordering, welke ingesteld werd door de huidige appellanten als enige erfgenamen van wijlen K.O., er hoofdzakelijk toe strekte de inhoud van de brandkast nummer 349 in de N.V. Centrum Kredietkas te Antwerpen toe te wijzen aan de nalatenschap van de overledene;

dat geïntimeerde deze eis bestreed en tevens de opheffing vorderde van het sekwester ingesteld op 10 februari 1949 op de inhoud van de brandkast nummer 349, met overmaking aan haar van die inhoud;

Overwegende dat de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen de oorspronkelijke vordering afwees, opheffing beval van het sekwester en de inhoud van de betwiste koffer aan geïntimeerde toevertrouwde;

Overwegende dat, na hoger beroep van de oorspronkelijke aanleggers, het Hof van Beroep te Brussel het aangevochten vonnis teniet deed en de in hoofdorde gestelde eis aan de appellanten toewees;

Overwegende dat dit arrest verbroken werd wegens tegenstrijdigheid van beweegredenen; dat de zaak verwezen werd naar het Hof van beroep te Gent;

Overwegende dat A.M. op 24 juni 1948 — met terugwerking tot 30 april 1948 — in de N.V. Centrum Kredietkas te Antwerpen de brandkast nummer 349, reeks C, in huur nam;

dat in deze koffer allerlei titels en waarden geborgen waren waarvan geïntimeerde voorhoudt dat zij een gift uitmaken, welke haar verloofde, K.O., haar gedaan had in het vooruitzicht van hun huwelijk;

dat geïntimeerde haar regelmatig bezit van de inhoud van die koffer inroept;

Overwegende dat geïntimeerde nog aanvoert dat haar verloofde in een haar toebehorend notaboekje de titels aantekende die hij haar ten geschenke gaf en dat hij «ieder maal hij een nieuwe gift deed, dit aantekende op dat boekje (besluiten dd. 19 mei 1949);

Overwegende dat de overgelegde stukken uitwijzen dat K.O. in 1948 en tot aan zijn schielijk overlijden op 18 oktober 1948 kennis had met geïntimeerde met het oog op een aanstaande huwelijk;

dat tevens mag aangenomen worden dat zijn vermogen meerdere miljoenen bedroeg, zodat de zobevoerde geschenken niet buitenmatig zouden geweest zijn;

Overwegende dat daartegenover de volgende feiten vaststaan:

1). dat geïntimeerde, bij het huren van de koffer 349, volmacht gaf aan K.O. om de «inhoud van de brandkast na te zien, er allerhande documenten, stukken en waarden uit te nemen, kontrakt op te zeggen, allerhande verklaringen te tekenen».

2). dat K.O. het geheim van de brandkoffer kende en, op het ogenblik van zijn overlijden, in het bezit was van de sleutel van de brandkast;

3). dat hij in dezelfde bank vier andere brandkasten in huur had, bepaaldelijk nummers 145, 169, 192 en 229, terwijl geïntimeerde op haar persoonlijke naam in een andere financiële instelling, N.V. Caisse Hypothécaire Anversoise te Antwerpen, twee brandkoffers huurde, nummers 1341 en 1235;

4). dat vrijwel alle titels welke zich in de koffer 349 bevonden voorzien waren van aankoopborderellen op naam van K.O., terwijl geen enkele titel uit

die koffer voorzien was van een aankoopborderel op naam van geïntimeerde en slechts twee losse borderellen op haar naam erin gevonden werden;

5). dat, toen de Vrederechter van het tweede kanton te Antwerpen zich op 22 oktober 1948 in de N.V. Centrum Kredietkas bevond om de brandkoffers van wijlen K.O. te verzegelen, geïntimeerde aldaar aangetroffen werd terwijl zij met de hulp van een werkmans de koffer 349 openbrak;

6). dat het overgelegd notaboekje van geïntimeerde op twee plaatsen aantekeningen bevat omtrent titels en waarden: op de data van 15 januari en 31 december 1948; dat niets toelaat na te gaan wanneer en door wie die aantekeningen gedaan werden; dat meerdere bladen uit het boekje weggescheurd zijn; dat de inventaris, verleden vóór notaris Uten op 19 februari 1949, aantoonde dat de meeste titels vermeld in het notaboekje op de datum van 15 januari niets gemeen kunnen hebben met de inhoud van de koffer 349 en vrij goed overeenstemmen met een gedeelte van de inhoud van de persoonlijke koffer van geïntimeerde in de N.V. Caisse Hypothécaire Anversoise nummer 1235, terwijl de aanduidingen op de datum van 31 december weliswaar grote overeenstemming vertonen met de inhoud van de koffer 349 in de Centrum Kredietkas, doch die inhoud niet volledig dekken;

Overwegende dat de volmacht, als was geïntimeerde ook gerechtigd deze te allen tijde in te trekken, aan de volmachthebber, die het geheim van de koffer kende en de sleutel bezat, praktisch toeliet zich de inhoud van de brandkast 349 toe te eigenen, zonder dat geïntimeerde kans had zich daartegen doelmatig te verzetten;

Overwegende dat niets aanwijst dat K.O. bij zijn overlijden enkel toevallig, met het oog op de betaling van zekere beurswaarden, in het bezit was van de sleutel van de brandkast 349;

dat vooreerst geen bewijs voorligt dat K.O. de bedoeling had die betaling te doen; dat hij verder, als zeer welgesteld man die herhaaldelijk beursoperaties deed, blijkbaar ook buiten de inhoud om van koffer 349 over het nodige beschikte om een som van minder dan 50.000 fr. te betalen of voor te schieten; dat daarenboven geïntimeerde, toen zij door de vrederechter aangetroffen werd terwijl zij de koffer 349 openbrak, enkel verklaarde dat de sleutel in het bezit was van K.O., zonder te gewagen van een toevallig bezit of van een overhandiging met het oog op een bepaalde bewerking en zonder die sleutel op te eisen;

dat dan ook dient aangenomen te worden dat K.O. naar een vaste regel in het bezit was van die sleutel;

Overwegende dat de hierbovenopgesomde omstandigheden uitwijzen dat in hoofde van geïntimeerde, het bezit van de inhoud van de koffer 349 dubbelzinnig en heimelijk was;

Overwegende dat het bezit immers dubbelzinnig is wanneer het in concreto vatbaar is voor meerdere uitleggingen, zodat er twijfel bestaat over zijn oorsprong, of over de uitsluiting van alle anderen uit het bezit (vgl. De Page, V, complément nr 1054; R.P.D.B. tw. Possession, nr 386);

dat K.O. dermate de praktische mogelijkheid van toeëigening van de kofferinhoud in zijn voordeel had ingericht, dat geïntimeerde niet kan aangezien worden als exclusieve bezitster;

Overwegende dat geïntimeerde, door het openbreken van de koffer een paar dagen na het overlijden van K.O. en vooraleer inventaris kon opgemaakt worden, haar opzet liet blijken de inhoud van de brandkast te verbergen voor en te onttrekken aan de wettige erfgenamen van de overledene en dit opzet ten uitvoer legde;

dat, waar geïntimeerde alsdan wist dat appellanten de enigen waren, die, met een regelmatige titel, aanspraak konden maken op de kofferinhoud en tegenover wie zij haar bezit zou laten gelden, haar bezit, ingevolge die opzettelijke verberging en poging tot onttrekken, als heimelijk gekenmerkt is;

Overwegende dat dienvolgens het bezit van de kofferinhoud in hoofde van geïntimeerde niet als volkomen titel geldt;

Overwegende dat geïntimeerde het bewijs niet levert dat de inhoud van de brandkast 349 haar, bij handgift, geschonken werd door wijlen K.O.;

Overwegende daarenboven dat geïntimeerde op 5 november 1948 een verklaring ondertekende, inhoudend: «Ik... geef toelating aan Mr B.K. en aan Mr R.K., de inhoud van mijn koffer te ledigen, inhoud dewelke hun toebehoort op de Centrum Kredietbank...;

Overwegende dat deze verklaring enkel bij materiële vergissing het getal 347 vermeldt, terwijl klaarblijkelijk 349 bedoeld werd;

dat immers de betwisting tussen partijen liep over de inhoud van de koffer 349, welke geïntimeerde getracht had open te breken; dat, behalve deze brandkast, geen enkele andere door geïntimeerde of door K.O. gehuurde koffer een bij benadering op 347 gelijkend nummer had; dat het stuk vermeldt «mijn koffer... op de Centrum Kredietbank» — opnieuw een onbenullige lapsus, welke evident dient gelezen te worden als «Kredietkas» — en dat geïntimeerde aldaar slechts één brandkast huurde bepaaldelijk 349;

Overwegende dat geen bewijs voorligt dat appellanten, met het oog op die verklaring, geweld of bedrog aanwendden, dat geïntimeerde alsdan in welke dwaling ook verkeerde in verband met de inhoud van dat bescheid of dat de verklaring haar enigermate opgedrongen werd;

Overwegende dat de omstandigheid, dat de verklaring geschreven zou geweest zijn door appellanten en in een café door geïntimeerde ondertekend buiten de aanwezigheid van de raadsleden van partijen, niets afdoet aan de ernst, de draagwijdte of de vrijgevigheid van verklaring en ondertekening; dat het toch gaat om een uiterst eenvoudige en duidelijke inhoud, welke op het eerste gezicht begrepen wordt en geen misverstand toelaat;

Overwegende dat geenszins blijkt dat geïntimeerde, ingevolge een depressieve toestand verwekt door de onverwachte dood van haar verloofde, niet in staat was met de nodige kennis en vrije wil de zo eenvoudige verklaring te aanvaarden of te verwerpen;

dat geïntimeerde, die vier dagen na dat overlijden heimelijk de koffer 349 ging openbreken ten einde de inhoud ervan aan de erfgenamen van de overledene te onttrekken, veeleer van volledig besef en vaste wil liet blijken;

Overwegende dat de verklaring uitdrukkelijk vermeldt dat de inhoud van de betwiste koffer aan appellanten toebehoort;

dat zij niet wijst op een afstand of een verzaking vanwege geïntimeerde, noch op een nieuwe rechtsverhouding tussen partijen;

dat geïntimeerde bij de ondertekening van de verklaring zich ervan bewust was dat appellanten als enige titel op de kofferinhoud lieten gelden hun hoedanigheid van enige erfgenamen van K.O.;

dat de inhoud van de verklaring derhalve, bij nader onderzoek, vooropstelt dat, vóór en tot aan de dood van K.O. de kofferinhoud aan deze laatste toebehoorde;

Overwegende dat een bekentenis niet noodzakelijk

een louter materieel feit tot voorwerp heeft, doch evenzeer kan slaan op een rechtsfeit (vgl. de Page, III, nr 1016); dat de verklaring, waar zij vermeldt dat de inhoud van de koffer aan appellanten toebehoort, de erkenning uitmaakt van een door geïntimeerde persoonlijk beleefde toestand en geenszins een mening over een rechtsvraag of omtrent een juridische betwisting;

Overwegende dat deze verklaring, ten titel van volwaardige buitengerechtelijke bekentenis, de afwezigheid bewijst van regelmatig bezit en van om het even welke eigendomstitel in hoofde van geïntimeerde en meteen de eigendom bevestigt van appellanten als erfgenamen van wijlen K.O., op de inhoud van de brandkast 349 in de Centrum Kredietkas;

Om deze redenen,

Het Hof, wijzend op tegenspraak,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, Gehoord de heer advocaat generaal Matthijs in zijn eensluidend advies,

Alle andere of strijdige besluiten als niet gegrond verwerpend,

Verklaart appellanten ontvankelijk en gegrond in hun hoger beroep, doet het aangevochten vonnis teniet en, opnieuw wijzend, zegt voor recht dat de inhoud van de brandkast nr 349, reeks C, welke geïntimeerde in huur genomen had in de N.V. Centrum Kredietkas, te Antwerpen, Jesusstraat, 25-27, toebehoorde aan wijlen K.O., tot aan zijn overlijden en sedertdien deel uitmaakt van zijn nalatenschap, en dat appellanten gerechtigd zijn zich in het bezit te stellen van die inhoud;

Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten van het geding, hierin niet begrepen zijnde de kosten van de procedure in verbreking, welke reeds ten laste gelegd werden van de huidige appellanten bij arrest van het Hof van Verbreking dd. 11 februari 1954, en de kosten van betekening van dat arrest, welke ten laste gelegd worden van appellanten;

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer. — 7 januari 1959.

Voorzitter: M. Wildiers.

Rechters: MM. Blockx en Hernould.

Advocaten: Mrs. Smets en Debergh.

Onbewaakte overweg. — Prioriteit van de spoorweg ten opzichte van alle weggebruikers.

Bij het naderen van een onbewaakte overweg behoeft de machinist van een trein geen voorzorgsmaatregelen te treffen, daar ten opzichte van alle weggebruikers de spoorweg over een absolute prioriteit beschikt.

Van den Branden t./N.M.B.S.

Overwegende dat eis en wedereis strekken tot betaling van de schade opgelopen door elk der partijen als gevolg van een aanrijding, die gebeurde tussen een auto, gevoerd door aanlegger, en een locomotief, toebehoorende aan verweerster, op 29 juni 1956, te Wilmarndonk;

Overwegende dat in de eerste plaats verweerster de nietigheid van de dagvaarding opwerpt, omdat zij niet zou beantwoorden aan de vereisten van artikel 61 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging;

Overwegende dat de dagvaarding, na de omstandigheden van tijd en plaats te hebben opgegeven zich aldus uitdrukt: «aangezien dit ongeval te wijten is aan de fouten en verkeerde manoeuvres, alsmede aan de onvoorzichtigheid van aangestelde van hiernagedaagde, welke onder meer inbreuk heeft gemaakt op artikel 1382 van het B.W.B.»;

Overwegende dat hieruit moet afgeleid worden dat de rechtsgronden, waarop aanlegger zijn eis steunt, op summierere doch op voldoende klare wijze uitgedrukt zijn in de dagvaarding en dat er voor verweerster geen twijfel kan bestaan nopens het feit dat zij aangesproken wordt voor fouten begaan door haar aangestelde; dat de aard van deze fouten niet noodzakelijk moet verduidelijkt en nader beschreven worden in de dagvaarding;

Overwegende dat de omstandigheden van het ongeval weergegeven worden in een strafrechterlijk onderzoek not. 25.860/56, zonder gevolg gelaten door het Parket van Antwerpen; dat hieruit blijkt dat op gemelde datum, om 23 u. 53 een trein bestaande uit 23 wagens met een snelheid van ongeveer 10 km/u. de onbewaakte overweg van de Wilmarsdonksesteenweg opreed, toen hij links aangereden werd door een personenwagen bestuurd door aanlegger, die enkele passagiers naar n° 214 der dokken wilde voeren;

Overwegende dat aanlegger het bewijs ener fout vinden wil in de verklaringen van de treinvoerder, die zegt dat hij zich aan de rechterkant van zijn locomotief bevond en langs deze kant een auto zag toekomen welke nog op het nippertje kon doorrijden; dat hij zich toen naar de linkerkant begaf en dan aangereden werd op de linkerkant door de wagen van aanlegger;

Overwegende dat aanlegger hem verwijt de vaart van zijn locomotief niet te hebben verminderd, en omdat hij, niet tijdig naar links gekeken hebbend, hij de wagen van aanlegger niet had zien aankomen;

Overwegende dat, ten overstaan van deze bewering, verweerster terecht doet opmerken dat haar aangestelde geen voorzorgsmaatregel te nemen heeft, vermits de spoorweg over een absolute prioriteit beschikt ten opzichte van alle andere weggebruikers (art. 1 wet 25 juli 1891; art. 18 van de wegcode); dat het zelf verboden is, krachtens artikel 3 van het K.B. van 25 augustus 1937, een spoorweg over te steken, wanneer een rijdende trein of locomotief in aantocht is op een afstand van minder dan 50 meter;

Overwegende dat het bovendien vaststaat dat de onbewaakte overweg op behoorlijke wijze door de vereiste signalen kenbaar gemaakt wordt, nl. een dubbel St-Andriesskruis en een merkpaal rood-wit geschilderd; dat zelfs indien moest aangenomen worden dat deze signalen ondoelmatig verlicht zijn, wat hoegeennaam niet bewezen is (zie vaststellingen van de politie), dit nog niet de verantwoordelijkheid van verweerster in het gedrang zou brengen;

Overwegende dat het uit de verklaring van aanlegger zelf kan afgeleid worden dat, waarschijnlijk door de aanwezigheid van een tegenligger met grote lichten rijdend, hij zich geen rekenschap heeft gegeven dat hij reeds de sporen ging kruisen; dat hij verrast werd en aldus het bewijs levert van een onachtzaamheid, die als enige oorzaak van het ongeval moet beschouwd worden;

Overwegende dat aanlegger alleen verantwoordelijk voor het ongeval zijnde, de tegeneis van verweerster

gegrond is in de mate waarin hare schade bewezen is; dat zij een factuur voor herstelling aan rollend materieel en aan seininstellingen voorbrenkt, alsmede kosten teweegebracht door de vertraging van 97 minuten, welke in de dienst veroorzaakt werd door het ongeval en de vaststellingen; dat verweerder op tegeneis geen opwerping inbrengt tegen deze afrekening, die als juist voorkomt;

.....

BURGERLIJKE RECHTBANK TE LEUVEN.

1e Kamer — 22 juni 1959.

Voorzitter: M. Vanderveeren.

Raadsheren: MM. Van Hove en Boeyé.

Advocaten: Mrs Willemaers en Van Dessel.

Verbreking van huwelijksbeloften. — Levert alleen grond tot schadevergoeding op wanneer zij een quasi-delict uitmaakt.

Het verbreken van huwelijksbeloften kan een verplichting tot schadevergoeding alleen doen ontstaan, wanneer het verbreken in zulke omstandigheden geschiedt, dat het een quasi-delict uitmaakt. Dit veronderstelt, dat de verbreking geschied is met de bedoeling om te schaden, op lichtzinnige wijze uitgelokt werd, in afkeurenswaardige of abnormale omstandigheden tot stand kwam, in kwetsende of schadelijke voorwaarden openbaar werd gemaakt; zulks zal ook het geval zijn, wanneer iemand voorbereidselen tot het huwelijk laat maken, wetend, dat hij zijn belofte zal breken.

X. t/ Z.

Overwegende dat de eis ertoe strekt verweerder te horen veroordelen om aan aanlegster te betalen de som van 50.000 F met de gerechtelijke intresten en de kosten wegens verbreking van zijn huwelijksbelofte;

Overwegende dat aanlegster niet betwist dat de verbreking van huwelijksbeloften geen aanleiding kan geven tot schadevergoeding ex contractu; dat zij echter voorhoudt dat haar eis zijn grond vindt in de foutieve houding van verweerder en al de elementen door de rechtspraak en rechtsleer geëist voor de gegrondheid van dergelijke eis terzake aanwezig zijn, nl. de verlovings van lange duur gepaard met verleiding van een minderjarige en op grillige wijze afgebroken kort voor de huwelijksdatum;

Overwegende dat luidens de rechtspraak de verbreking van huwelijksbeloften kan aanleiding geven tot een verplichting tot schadevergoeding indien deze verbreking in zodanige omstandigheden is geschied dat zij een quasi-delict uitmaakt (Burg. Rechtb. Antwerpen 10-3-1950 R.W. 1949-50 Kol. 1373); dat luidens de rechtsleer dit quasi-delict veronderstelt dat de verbreking geschied is met de bedoeling om te schaden, wanneer zij lichtzinnig uitgelokt werd, wanneer zij in afkeurenswaardige of abnormale omstandigheden geschiedt, de openbaarheid van de breuk in kwetsende of schadelijke voorwaarden voorkomt, wanneer deze die de belofte breekt, wetende dat hij deze houding ging aannemen, al de voorbereidselen tot het huwelijk heeft laten maken (De Page, deel I, nr 572);

Overwegende dat er terzake geen spraak kan zijn van huwelijksbeloften die gedaan werden met het oog op de verleiding van aanlegster; dat inderdaad indien

op het ogenblik dat partijen met elkaar voor het eerst vleselijke betrekkingen hebben onderhouden aanlegster slechts zeventien jaar oud was, verweerder ook nog heel jong was; dat het immers blijkt uit de voorgebrachte briefwisseling dat deze betrekkingen plaats grepen vóór en tijdens de legerdienst van verweerder; dat het geenszins blijkt uit de bestanddelen der zaak dat aanlegster in deze betrekkingen toegestemd heeft omdat verweerder beloofde met haar te huwen, doch eerder het natuurlijk gevolg schijnt te zijn geweest van de grote liefde die partijen voor elkaar koesterden en deel van onvoorzichtigheid van ouders van aanlegster die toegelaten hebben dat verweerder zijn verlofdagen bij het leger in hun woning doorbracht;

Overwegende dat evenmin kan worden gezegd dat de verlovings buitengewoon lang zou hebben aangesleept; dat het uit twee brieven door verweerder op 18 en 22 juli 1956 aan aanlegster toegestuurd blijkt dat aanlegster alsdan haar verkerings met verweerder geheim hield en tegenover derden negeerde;

Overwegende dat verder geen vaste datum voor huwelijk van partijen schijnt te zijn vastgesteld geworden; dat verweerder in zijn brieven slechts de hoop uitdrukt te kunnen huwen rond Pasen 1958;

Overwegende dat het ook niet bewezen is dat verweerder op grillige wijze een einde zou hebben gesteld aan zijn verlovings, dat het immers blijkt uit een brief van verweerder door aanlegster voorgebracht en dewelke naar alle schijn geschreven werd in het begin van het jaar 1958 dat partijen toen niet akkoord waren omtrent de datum van het huwelijk noch omtrent de plaats waar zij zich na het huwelijk zouden gaan vestigen; dat zelfde brief aantoonde dat verweerder zich toen reeds te beklagen had over de kledij en de verzorging van aanlegster, over haar babbelsiekte en luiheid, over de wijze waarop zij meende haar zondagen te mogen doorbrengen; dat verweerder toen reeds voorwaarden stelde die ingeval ze door aanlegster niet werden aangenomen zouden leiden tot de verbreking van de verlovings;

Overwegende dat het dan ook aan te nemen is dat verweerder niet grillig heeft gehandeld doch zijn betrekkingen met aanlegster slechts heeft afgebroken omdat hij de mening toegedaan was dat aanlegster een slecht passende echtgenote voor hem zou zijn;

Overwegende tenslotte dat uit geen enkel bestanddeel der zaak blijkt dat de afbreking der verlovings op een voor aanlegster krenkende wijze zou zijn geschied; dat integendeel de ruchtbaarheid die aan de onenigheid tussen partijen gegeven werd wel door aanlegster zelf schijnt te zijn uitgelokt geweest; dat zij immers desbetreffend brieven aan derde personen schreef, verweerder in de autobus publiek aanviel en zijn liefdesbrieven aan andere meisjes in de fabriek liet lezen;

Overwegende dat de feiten die aanlegster in ondergeschikte orde aanbiedt te bewijzen niet van aard zijn te bewijzen dat verweerder op grillige wijze, zonder reden zijn verlovings met aanlegster heeft afgebroken; dat het dan ook niet behoort aanlegster tot bewijsoverlevering ervan toe te laten;

Overwegende dat de eis van aanlegster alle grond mist;

Om deze redenen,

De Rechtbank,
Zegt de eis ontvankelijk, doch niet gegrond;
Wijst aanlegster ervan af en veroordeelt haar tot de gedingskosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN (Zetelend in Koophandelszaken)

22 oktober 1959.

Voorzitter : M. Croonen.

Advocaten : Mrs. Fontigny en Van Battel.

Ooneerlijke mededinging. (K.B. 22 december 1934). — Gebruikmaking van een zelfde handelsbenaming in verschillende steden. — Mogelijkheid van verwarring.

In casu wordt aanvaard, dat het drijven van een handel onder een benaming die door een ander koopman eerder in andere steden voor de aanwijzing van zijn gelijkaardige handel is gebruikt, aanleiding tot verwarring tussen de betrokken handelszaken kan geven.

B... t/ V...

Aangezien de eiseres bij geregistreerd exploit van deurwaarder L. Coveliers te Mechelen dd. 11 september 1959, de verweerders liet dagvaarden, ten einde hun verbod te horen doen van melding te maken van de benaming « M... » voor hun magazijn in vrouwenkleding, gelegen te M... en verder deze benaming nog te gebruiken op hun firmapapier, facturen, documenten, handelspapieren, berichten en openbare bekendmakingen; zich solidair te horen veroordelen in de kosten;

Aangezien de eiseres tot staving van haar vordering voorhoudt dat zij sedert december 1959 te B..., onder de benaming « M... » een detailhandel in vrouwenkleding en de daarbijhorende bijhorigheden uitbaat;

Dat zij in 1957 in uitbreiding van haar handel, een eerste bijhuis opende te B... en in 1958 een tweede bijhuis en een derde;

Dat zij in al deze huizen handel drijft onder de benaming « M... »;

Aangezien de eiseres verder voorhoudt dat verweerders op 1 augustus 1959 een gelijkaardig handelshuis onder dezelfde benaming hebben opgericht te M... en op het uitstalraam de benaming « M... » hebben aangebracht en verder onder deze benaming adverteren in het ... aankondigingsblad ...;

Aangezien de eiseres deze handelwijze als een daad van oneerlijke mededinging aanklaagt, doordat zij verwarring schept met haar inrichting die reeds gevestigd was op het ogenblik dat de verweerders de concurrerende handel zijn begonnen;

Aangezien de verweerders vooreerst opwerpen dat de eiseres onder de benaming « M... » geen similaire handel te ... uitbaat of bijhuis — in deze stad — gevestigd heeft en dat zij bezwaarlijk kan staande houden dat ... in de kring van haar handelsbelangen gelegen is;

Aangezien zo men kan aannemen dat het handelsbelang van een detailhandel meestal beperkt is tot de localiteit waar deze gevestigd is, het in onderhavig geval echter ten goede van recht bewezen is, door de overgelegde klantenlijst van eiseres waarvan de echtheid niet ernstig kan in twijfel getrokken worden, dat de bekendheid van haar handelszaak onder de benaming « M... » zich verder uitstrekt dan de stad Brussel en haar agglomeratie, A... en de randgemeenten van deze stad;

Dat inderdaad op voormelde lijst namen voorkomen van meerdere klanten uit M... en omstreken, o.m. W... L..., I..., D..., H..., N..., enz.;

Aangezien de snelle verbindingen met trein en auto

tussen B... en M..., een druk verkeer heeft doen ontstaan tussen deze centra en de laatste jaren een economische evolutie in de handel heeft bewerkt, zodat het handelsbelang van zekere kleinhandelszaken gevestigd in de hoofdstad, zich thans uitstrekt, wat het geval is met de handel van eiseres, tot meerdere steden en gemeenten die met de hoofdstad gemakkelijke verbindingen hebben;

Aangezien de verweerders ook te vergeefs opwerpen dat de handel van de gedingvoerende partijen niet helemaal dezelfde is;

Dat namelijk de eiseres zich gespecialiseerd heeft in de kleding van de jonge vrouw, dan wanneer zij zelf zich gewoon wendde tot alle vrouwen;

Dat ook de aard van de te koop gestelde artikelen gans verschilt, daar de eiseres eerder weelde-artikelen voor ogen heeft, terwijl de verweerders courante vrouwenkleding te koop stellen aan een gewone buurt-klienteel;

Aangezien deze zienswijze echter niet kan bijgetreden worden;

Dat het inderdaad door de elementen der zaak bewezen is, dat de cliënteel van de eiseres zich niet beperkt tot de jonge dame, maar tot geheel het vrouwelijk cliënteel;

Dat het hieromtrent volstaat de lijst van de cliënteel te doorlopen om vast te stellen dat het meestal gehuwde dames zijn;

Dat het eveneens bewezen is door de overgelegde stukken dat de eiseres geen handel heeft van « Haute Couture » en dus geen luxe-artikelen te koop biedt, maar gewoon maat- en maakwerk aan de cliënteel aanbiedt;

Aangezien men dan ook moet aannemen dat de verweerders met zich de benaming « M... », waarvan het bewezen is dat de eiseres het exclusief recht heeft door het openbaar gebruik dat zij er eerst van had, aan te matigen, een verwarring tussen beide handelszaken kan te weeg brengen en het dienvolgens verantwoord is aan de verweerders verbod op te leggen deze benaming nog te gebruiken voor de uitbating van hun similiaire handel te M...;

Aangezien de beschikkingen van artikelen 2, 34, 36, 37, 40, 41 der wet van 15 juni 1935, op het gebruik der talen in gerechtszaken, werden nageleefd;

Om deze redenen :

Beslissende bij toepassing van het Koninklijk Besluit van 22 december 1934, leggen aan de verweerders verbod op nog melding te maken van de benaming « M... » voor hun magazijn in vrouwenkledingstukken, gelegen te M...;

Bevelen hun een einde te maken deze benaming nog te gebruiken op hun firmapapier, facturen, documenten en handelspapieren, berichten en openbare bekendmakingen of om hetwelke manier;

Veroordelen de verweerders solidair tot de kosten.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BALIELEVEN

Conferentie der Jonge Balie - Hasselt.

Op donderdag 10 december 1959 begon de Conferentie der Jonge Balie te Hasselt aan haar voordrachten-cyclus van het werkjaar 1959-60. Als spreker trad op ex-confrater Alfons Vandeurzen, juridisch adviseur bij de N.V. Kolenmijn van Winterslag.

Voorzitter Mter Hubert Geyskens verheugde zich in zijn welkomwoord over de ruime belangstelling die de conferentie te Hasselt steeds geniet bij magistraten en advocaten.

Hij begroette eerst en vooral Stafhouder Maris, die over tien jaren de eerste voorzitter was van de toen gestichte conferentie. Dan onderlijnde de Voorzitter de gevoelens van erkentelijkheid die de Hasseltse Advocaten koesteren voor de huidige voorzitter der Rechtbank, de Heer Kranzen, voor de Ere-voorzitter de Heer Van Soest en voor de Procureur des Konings, de Heer Gielen, die allen afzonderlijk verwelkomd werden.

De voorzitter der Rechtbank van Tongeren, de Heer Driessen, werd speciaal bedankt omdat hij reeds alle vergaderingen der laatste jaren met zijn aanwezigheid vereerde doch bijzonder omdat de Heer Driessen aanvaard had in de cyclus van 1959-60 de vierde voordracht te geven.

Mter Geyskens verwelkomde verder in gepaste woorden de Heer Ondervoorzitter Pexters, de Heren Rechter en Substituten van de Rechtbanken van Hasselt en Tongeren, de aanwezige Vrederechters, Kolonel Cabay, Provinciecommandant, de aanwezige Confraters van Hasselt en Tongeren, de Heren Notarissen, afgevaardigden van de Rijkswacht, Griffiers en leden van het Parket.

In korte woorden werd dan nog het programma van het jaar voorgesteld, waarop dan het woord verleend werd aan de voordrachtgever der eerste vergadering.

Dr jur. Vandeurzen had tot onderwerp voor zijn uiteenzetting « De verantwoordelijkheid der Openbare Besturen inzake de wegenis » uitgekozen.

Spreker situeerde zijn onderwerp in het ruimer kader der algemene verantwoordelijkheid van de Openbare Besturen, probleem dat in de geschiedenis van ons rechtswezen aanleiding heeft gegeven tot talrijke moeilijkheden, oneindige discussies en tal van contro-versen.

De moeilijkheden op dat gebied spruiten voort uit het geloof dat ook de opstellers van onze grondwet hadden in de absolute souvereiniteit van de staat, en die, uiting gevend aan dat geloof, in het principe der scheiding van de machten het middel meenden te vinden om te besluiten tot de volkomen onverantwoordelijkheid van de staat.

Weldra bleek deze onverantwoordelijkheid van de staat voor onze rechtspraak en rechtsleer uit den boze te zijn, en zij gingen op zoek naar een basis van verantwoordelijkheid. Zij meenden deze te vinden in de splitsing van de functies van de staat in een publieke en in een private. Alleen wanneer de staat in de laatste hoedanigheid optrad kon hij verantwoordelijk gesteld worden.

Er kwam evenwel geen vrij eensluidende opvatting tot stand vooraleer het Hof van Verbreking op 5-11-1920 het beroemde Flandria arrest velde, in verband waarmede vooral het advies van Procureur Generaal Leclercq van belang is.

Uit dit advies leidde spreker de principes af, die heden ten dage de principes van verantwoordelijkheid

van de openbare besturen in het algemeen beheersen; deze zijn :

1. De openbare macht heeft niet het recht burgerlijke belangen te krenken.

2. Doet zij het toch en heeft zij een fout begaan, dan dient zij de aangerichte schade te vergoeden.

3. De gewone rechtbanken zijn bevoegd om kennis te nemen van die geschillen.

4. Art. 1382 en 1384 B.W. zijn van toepassing.

5. De rechtsorde beoordeelt evenwel de opportuniteit van een getroffen maatregel niet.

Volgens spreker zijn door dit arrest echter niet alle problemen opgelost en stellen er zich nog steeds vragen als : Wanneer begaat een openbaar bestuur een fout ? Welke openbare macht is in ieder geval, in concreto verantwoordelijk ? Welk is de basis der verantwoordelijkheid; art. 1382 of 1384 B.W. ?

Voor al de laatste vraag kreeg de bijzondere aandacht van spreker. Niettegenstaande een vrij eensluidende rechtspraak die het principe van art. 1384 B.W. toepast op de verantwoordelijkheid der openbare besturen over de wege, meende spreker dat de toepassing van dit artikel, zoals het in ons rechtstelsel bestaat, een gevaarlijke aanval zou uitmaken op het principe der scheiding van machten. Hij vroeg zich trouwens af of de openbare besturen wel als bewakers van de wege kunnen beschouwd worden, in de betekenis zoals ons Hof van Cassatie aan het begrip « bewaking » heeft geschonken.

Vervolgens wijdde Dr. jur. Vandeurzen zijn aandacht aan de decreten van 14-12-1789 en van 16-24/8/1790 die een speciale verantwoordelijkheid van de gemeenten over de wege in het leven roept.

Spreker besloot dan zijn uiteenzetting met er op te wijzen dat zo het Flandria arrest aan de rechtzoekenden meer kansen en mogelijkheden heeft geboden, ons stelsel betreffende de verantwoordelijkheid der openbare besturen hoofdzakelijk blijft berusten op kunst en vliegwerk, en dat de verwarring en de discussies blijven voortduren.

Hij zag een oplossing in de navolging der wetgeving van onze zuiderburen waar sedert de hervorming van 1872 alle geschillen betreffende de wege werden toevertrouwd aan het rechtssprekend college, dat de Raad van State er geworden is, en dat zich hierbij niet meer laat leiden door de principes der burgerlijke verantwoordelijkheid, maar door overweging der sociale noden en der billijkheid.

Nadat stafhouder Mter Maris de spreker had gedankt, werden de aanwezigen uitgenodigd op de traditionele receptie die dan het einde betekende van deze geslaagde openingszitting.

R. BAS.

OVERZICHT DER BELGISCHE WETGEVING

(1 december - 31 december 1959)

I. Staats- en Administratief Recht.

1. *Openbaar entrepôt te Gent.* — Bij M.B. van 27 november 1959 (S. 1 december - 8418) wordt een wijziging aan het bijzonder reglement van het openbaar entrepôt te Gent goedgekeurd.

2. *Landbouw.* — Het M.B. van 2 oktober 1959 (S. 1 december 1959 - 8419) stelt de beheers- en bewakingskosten verschuldigd door de gemeenten en openbare instellingen der verschillende provinciën vast.

3. *Verkeerswezen.* — Het K.B. van 27 augustus 1959 (S. 1 december 1959 - 8458) stelt de tarieven van de radio-telefonische dienst voor de Rijnvaart vast.

4. *Verkeerswezen.* — Het K.B. van 16 november 1959 (S. 1 december 1959 - 8459) stelt de vereisten vast voor het bekomen van het Rijnschipperspatent.

5. *Ministerie van Openbaar Onderwijs.* — Het K.B. van 2 november 1959 (S. 1 december - 1959 - 8460) wijzigt dit van 2 september 1957 tot vaststelling en coördinatie van het organiek kader van het personeel van het hoofdbestuur van het Ministerie van Onderwijs.

6. *Gemeentelijke en provinciale financiën.* — De wet van 20 november 1959 (S. 2 december 1959 - 8466) wijzigt de wet van 24 december 1948 betreffende de gemeentelijke en provinciale financiën.

7. *Gemeentelijke en provinciale financiën.* — Het K.B. van 23 november 1959 (S. 2 december 1959 - 8468) regelt voor het dienstjaar 1959 de verdeling van de tranche van het Fonds der Gemeenten, bedoeld in art. 15 bis, eerste lid der wet van 24 december 1948.

8. *Uitvoer.* — Het M.B. van 17 november 1959 (S. 2 december 1959 - 8471) wijzigt dit van 11 september 1957 houdende schorsing van de verplichting tot overlegging van een vergunning voor de uitvoer van bepaalde goederen.

9. *Doorvoer.* — Het M.B. van 18 november 1959 (S. 2 december 1959 - 8473) wijzigt de M. Besluiten betreffende de doorvoer van bepaalde goederen.

10. *Ministerie van Verkeerswezen.* — Bij K.B. van 18 november 1959 (S. 2 december 1959 - 8473) worden de frankgedeelten in de comptabiliteit van de besturen en diensten van het departement van verkeerswezen, andere dan het bestuur der posterijen, afgeschaft.

11. *Volksgesondheid.* — Het K.B. van 27 oktober 1959 (S. 3 december 1959 - 8493) reglementeert het gebruik van kleurstoffen voor eetwaren.

12. *Politieke gevangenen en rechthebbenden.* — Het K.B. van 16 november 1959 (S. 4 december 1959 - 8516) wijzigt het regentsbesluit van 21 mei 1948 betreffende de bijkomende vergoeding voorzien bij art. 11 van de wet van 26 februari 1947 regelende het statuut van de politieke gevangenen en rechthebbenden gewijzigd bij K.B. van 14 augustus 1955.

13. *Lening door het Woningfonds van de Bond der kroostrijke gezinnen.* — Bij K.B. van 23 november 1959 (S. 4 december 1959 - 8517) wordt de coöperatieve vereniging « Woningfonds van de Bond van Kroostrijke Gezinnen van België » gemachtigd onder staatswaarborg een 17e lening aan te gaan ten bedrage van 50 miljoen fr.

14. *Internationaal verdrag nopens de Burgerlijke Rechtsvordering.* — Blijkens een in het staatsblad van 4 december 1959 - 8519 verschenen mededeling werd het internationaal verdrag nopens de Burgerlijke Rechtsvordering gesloten te 's Gravenhage op 1 maart 1954 (S. 11 mei 1958) door de Bondsrepubliek Duitsland bekrachtigd.

15. *Volksgesondheid.* — Het M.B. van 26 november 1959 (S. 4 december 1959 - 8522) stelt de wijze waarop

de verplegingsinstellingen met het oog op hun erkenning worden ingedeeld, vast.

16. *Ministerie van Belgisch-Congo.* — Het K.B. van 3 november 1959 (S. 5 december 1959 - 8546) wijzigd het organiek kader van het Ministerie van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi.

17. *Lening door de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid.* — Bij M.B. van 27 november 1959 (S. 7 december 1959 - 8579) wordt de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid gemachtigd tot het aangaan, onder staatswaarborg, van een lening nominaal groot 2 miljoen fr.

18. *Ministerie van Binnenlandse Zaken.* — Het K.B. van 24 november 1959 (S. 8 december 1959 - 8602) wijzigd het K.B. van 6 mei 1958 tot vaststelling van de schalen verbonden aan de bijzondere graden bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

19. *Internationaal verdrag — Sociale Zekerheid.* — De wet van 12 september 1959 (S. 9 december 1959 - 8627) keurt het internationaal verdrag goed betreffende de minimum normen der Sociale Zekerheid aangenomen op 28 juni 1952 te Genève door de Algemene Conferentie van de internationale arbeidsorganisaties.

20. *Personeel der openbare diensten.* — Het K.B. van 10 november 1959 (S. 9 december 1959 - 8628) wijzigd dit van 20 juni 1955, houdende het syndikaal statuut van het personeel der openbare diensten.

21. *Landbouw.* — Het K.B. van 24 november 1959 (S. 9 december 1959 - 8632) wijzigd dit van 23 juni 1959 houdende reglementering van de handel in meststoffen en grondverbeteringsmiddelen.

22. *Landbouw.* — Het K.B. van 6 november 1959 (S. 11 december 1959 - 8676) stelt een kwaliteitsmerk in voor Belgische druiven te koop gesteld op de binnenlandse markt.

23. *Ministerie van Buitenlandse Zaken.* — Bij K.B. van 27 november 1959 (S. 11 december 1959 - 8678) wordt het K.B. van 31 mei 1956 tot vaststelling van de schalen verbonden aan de bijzondere graden bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel gewijzigd.

24. *Rijksmaatschappelijke Zekerheid.* — Het K.B. van 27 november 1959 (S. 11 december 1959 - 8693) wijzigd het regentsbesluit van 16 januari 1945 betreffende de werking van de Rijksmaatschappelijke Zekerheid.

25. *Internationale Arbeidsconferentie.* — In het Staatsblad van 12 december 1959 (8704) verscheen de tekst van het verdrag betreffende de minimum normen der Sociale Zekerheid aangenomen door de internationale arbeidsconferentie in haar 35e zitting te Genève op 28 juni 1952.

26. *Rijkspersoneel.* — Het K.B. van 7 december 1959 (S. 14 december 1959 - 8742) wijzigd art. 4 van het K.B. van 2 oktober 1937 houdende statuut van het rijkspersoneel.

27. *Financiën.* — Bij K.B. van 3 december 1959 (S. 15 december 1959 - 8758) worden de frankgedeelten in de comptabiliteit van het bestuur der registratie en domeinen afgeschaft.

28. *Uitvoer.* — Het M.B. van 5 december 1959 (S. 15 december 1959 - 8759) wijzigd het M.B. van 11 september 1957 houdende schorsing van de verplichting tot overlegging van een vergunning bij de uitvoer van bepaalde goederen.

29. *In-, uit- en doorvoer.* — De wet van 27 november 1959 (S. 16 december 1959 - 8782) bekrachtigt een K.B. genomen krachtens de wet van 30 juni 1931 betreffende de in, uit- en doorvoer van goederen gewijzigd bij de wet van 30 juli 1934.

30. *Nationaal waarborgfonds inzake koolmijnschade.* — De wet van 27 november 1959 (S. 16 december - 8783) wijzigd de wet van 12 juli 1939 houdende oprichting van een nationaal waarborgfonds inzake koolmijnschade.

31. *Landbouw.* — Het M.B. van 30 november 1959 (S. 16 december 1959 - 8786) stelt het bedrag der premieën toegekend aan de instellingen die uit Belgische melk zekere melkderivaten voortbrengen vast.

32. *Landbouw.* — Het K.B. van 27 november 1959 (S. 18 december 1959 - 8841) wijzigd het regentsbesluit van 30 januari 1946 houdende algemeen reglement op de verbetering der paardenrassen.

33. *Economische Zaken.* — Het K.B. van 27 november 1959 (S. 18 decembre 1959 - 8849) wijzigd het regentsbesluit van 20 november 1947 tot vaststelling van de wettelijke temperatuurschaal en tot invoering van de verplichte ijking van de koortsthermometers gewijzigd door het K.B. van 6 januari 1953.

34. *Landbouw.* — Het K.B. van 7 december 1959 (S. 18 december 1959 - 8850) wijzigd het regentsbesluit van 10 november 1949 waarbij aan de erkende graanhandelaars speciale toelagen worden verleend.

35. *Economische zaken — Statistiek van de papier-nijverheid.* — Het M.B. van 19 november 1959 (S. 19 december 1959 - 8868) wijzigd dit van 13 februari 1951 waarbij een maandelijke statistiek wordt voorgeschreven in de papiernijverheid en karton voortbrengende en verwerkende nijverheid.

36. *Ministerie van Middenstand.* — Het M.B. van 4 december 1959 (S. 21 december 1959 - 8953) stelt de aanvaardingsvoorwaarden der leersecretarissen en adjunctsecretarissen vast.

37. *Middenstand — Nationaal comité voor beroepsopleiding in ambachten en neringen.* — Het M.B. van 4 december 1959 (S. 21 december 1959 - 8954) stelt de financiële controle van het nationaal comité en de gewestelijke comités voor beroepsopleiding en beroepsvorming in de ambachten en neringen vast.

38. *Ministerie van economische zaken en middenstand.* — Het K.B. van 4 december 1959 (S. 21 december 1959 - 8956) vult het K.B. aan van 10 april 1954 houdende vaststelling van de schalen voor de bijzondere graden bij het Ministerie van Economische Zaken en Middenstand.

39. *Voedingsnijverheid - Statistieken.* — Het M.B. van 19 november 1959 (S. 21 december 1959 - 8957) wijzigd het M.B. van 16 augustus 1956 waarbij het opmaken van een maandelijke statistiek van de bedrijvigheid en van de voorraden van sommige bedrijven van de voedingsnijverheid voorgeschreven wordt.

40. *Landbouw.* — Het K.B. van 2 december 1959 (S. 22 december 1959 - 8974) stelt bijzondere maatregelen tot bestrijding van rundertuberculose vast.

41. *Landbouw.* — Bij M.B. van 4 december 1959 (S. 22 december 1959 - 8985) wordt het tweede deel van de algemene landbouwtelling op 31 december 1959 voorgeschreven.

42. *Landbouw.* — Bij M.B. van 25 november 1959 (S. 22 december 1959 - 8993) wordt de telling van de winterbezaaiingen en van het vee op 1 januari 1960 voorgeschreven.

43. *Landbouw.* — Het M.B. van 21 december 1959 (S. 24 december 1958 - 9071) kent een toelage bestemd om de prijsstijging van de voedingsgranen te vergoeden, toe.

44. *Verkeerswezen.* — Het K.B. van 9 december 1959 (S. 24 december 1959 - 9073) keurt de internationale telegraaf- en telefoonreglementen goed.

45. *Landsverdediging.* — Het M.B. van 14 december 1959 (S. 24 december 1959 - 9074) stelt de uitkering van het levensmiddelenrantsoen en de menagevergoeding voor de bassisen in Afrika vast.

46. *Ministerie van Openbaar Onderwijs.* — Het K.B. van 28 oktober 1959 (S. 24 december 1959 - 9076) wijzigt het K.B. van 30 juni 1959 tot vaststelling van de schalen verbonden aan de bijzondere graden bij de inrichtingen die afhangen van het bestuur van het Hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek.

47. *Ministerie van Openbaar Onderwijs.* — Het K.B. van 30 november 1959 (S. 24 december 1959 - 9080) wijzigt het regentsbesluit van 30 augustus 1948 genomen ter uitvoering van de wet van 14 augustus 1947 houdende wijziging van de wetten tot regeling van het hoger en middelbaar onderwijs en betrekking hebbend op de vrijstellingen.

48. *Invoer.* — Het M.B. van 14 december 1959 (S. 28 december 1959 - 9118) wijzigt het M.B. van 11 september 1957 houdende schorsing van de verplichting tot overlegging van een vergunning bij de invoer van bepaalde goederen.

49. *Ministerie van Openbaar Onderwijs.* — Het K.B. van 27 november 1959 (S. 28 december 1959 - 9120) stelt de toepassingsmodaliteiten vast van art. 24 der wet van 29 mei 1959).

50. *Economische Zaken.* — Het K.B. van 14 november 1959 (S. 28 december 1959 - 9122) stelt de verplichtingen vast inzake opslagmiddelen en opslag van de nijverheid der petroleumproducten.

51. *Financiën.* — De wet van 25 december (S. 31 december 1959 - 9174) stelt de financiën voor het dienstjaar 1960 vast.

52. *Financiën - Lening door het wegenfonds.* — Bij K.B. van 24 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9181) wordt het wegenfonds er toe gemachtigd een lening aan te gaan nominaal groot 60 miljoen D.M. of van hun equivalent in dollars der V.S. van Noord-Amerika.

53. *Dienst van het sequester - Ontbinding.* — Bij K.B. van 24 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9182) wordt de datum bepaald waarop de wet van

6 juli 1959 tot ontbinding van de dienst van het sequester volledig in werking treedt.

54. *Ministerie van Belgisch-Congo - Verzending van goederen.* — Het K.B. van 24 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9183) stelt de uitvoeringsmaatregelen vast der wet van 27 juni 1956 betreffende de goederen verzonden ter bestemming van Belgisch-Congo en Ruanda-Urundi.

55. *Overeenkomst tussen België en Duitsland — Burgerlijke Rechtsvordering.* — In het staatsblad van 31 december 1959 - 9186 verscheen de tekst van de overeenkomst tussen de Belgische regering en de regering van de Bondsrepubliek Duitsland tot het vergemakkelijken van de rechtsbetrekkingen bij de toepassing van het op 1 Maart 1954 te 's Gravenhage gesloten verdrag betreffende de Burgerlijke Rechtsvordering ondertekend op 24 april 1959 te Brussel.

56. *Ministerie van Economische Zaken.* — Het K.B. van 16 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9191) wijzigt het organiek kader van het Ministerie van Economische Zaken.

57. *Kolenmijnen.* — Het K.B. van 30 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9192) stelt de maatregelen van toezicht over de kolen- en steenkoolbriketten afzettende kolenmijnen vast.

58. *Invoer.* — Het K.B. van 30 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9193) stelt de voorwaarden voor de invoer in België van vaste minerale brandstoffen vast.

59. *Invoer.* — Het K.B. van 30 december 1959 (S. 30 december 1959 - 9194) regelt de in- en uitvoermarkten van vaste minerale brandstoffen.

II. Burgerlijke Rechtsvordering.

60. *Internationaal verdrag nopens de Burgerlijke Rechtsvordering.* — Blijkens een in het staatsblad van 4 december 1959 - 8519 verschenen mededeling werd het internationaal verdrag nopens de Burgerlijke Rechtsvordering gesloten te 's Gravenhage op 1 maart 1954 (S. 11 mei 1958) door de Bondsrepubliek Duitsland bekrachtigd.

61. *Overeenkomst tussen België en Duitsland — Burgerlijke Rechtsvordering.* — In het staatsblad van 31 december 1959 (9186) verscheen de tekst van de overeenkomst tussen de Belgische regering en de regering van de Bondsrepubliek Duitsland tot het vergemakkelijken van de rechtsbetrekkingen bij de toepassing van het op 1 maart 1954 te 's Gravenhage gesloten verdrag betreffende de Burgerlijke Rechtsvordering, ondertekend op 24 april 1959 te Brussel.

III. Arbeidsrecht en Maatschappelijk Hulpbetoon.

62. *Sociale Voorzorg — Arbeidsongevallen bijdrage.* — Het K.B. van 1 december 1959 (S. 11 december 1959 - 8671) stelt de overeenkomstig de wetgeving betreffende de vergoeding der schade voortspuitende uit de arbeidsongevallen over het dienstjaar 1959, te innen bijdrage voor het waarborgfonds vast.

63. *Arbeidsvoorwaarden voor dorsarbeid.* — Bij K.B. van 3 december 1959 (S. 19 december 1959 - 8864) wordt algemeen verbindend verklaard de beslissing van 1 juni 1959 van het nationaal paritair comité voor de dorsondernemingen tot vaststelling van de arbeidsvoorwaarden der dorsarbeiders.

64. *Arbeid - Houtnijverheid*. — Bij K.B. van 8 december 1959 (S. 21 december 1959 - 8945) wordt de beslissing van 8 juli 1959 van het nationaal paritair comité voor de houtnijverheid tot vervanging van de feestdagen van 1 mei en 25 december 1960 algemeen verbindend verklaard.

65. *Sociale Voorzorg — Invalidenpensioen voor mijnwerkers*. — Het K.B. van 23 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9189) stelt het bedrag van de bijslag bij het aan de mijnwerkers en de aan de ermede gelijkgestelden toegekend invaliditeitspensioen vast.

IV. Fiscaal Recht.

66. *Accijnsregime - Tabak*. — Het M.B. van 7 december 1959 (S. 9 december 1959 - 8630) wijzigt het reglement betreffende de accijnsheffing op gefabriceerde tabak vastgesteld bij M.B. van 22 januari 1948.

67. *Inkomstenbelastingen - Barema inzake bedrijfsbelasting*. — Het K.B. van 12 november 1959 (S. 19 december 1959 - 8869) wijzigt het barema inzake bedrijfsbelasting gevoegd bij het K.B. van 22 september 1937 tot invoering van de samengeordende wetten betreffende de bedrijfsbelasting.

68. *Met het zegel gelijk gestelde taxes*. — Het K.B. van 24 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9178) wijzigt het wetboek der met het zegel gelijk gestelde taxes.

69. *Invoerrechten*. — Het K.B. van 25 december 1959 (S. 31 december 1959 - 9179) stelt het tarief van invoerrechten vast.

H. Boonen.

MEDEDELINGEN

Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel.

Onderstaand schrijven werd door het V.V.O. toegezonden aan de Universitaire Stichting te Brussel.

* * *

Geachte Heer Voorzitter,
Heren Beheerders,

Betreft: Inrichtingen van hoger onderwijs — aantal Brabantse studenten.

Uit een antwoord van de Minister van Openbaar Onderwijs aan een kamerlid (bulletijn der vragen en antwoorden nr 5 dd. 29 december 1959 - blz. 176) blijkt dat het statistisch materiaal van de Universitaire Stichting geen gegevens verstrekt over het aantal in de arrondissementen Brussel, Leuven en Nijvel alsmede in de Brusselse agglomeratie woonachtige hoogstudenten die Nederlandstalige en Franstalige cursussen volgen.

Uit hetzelfde antwoord blijkt verder dat de Universitaire Stichting thans geen statistische onderverdeling per arrondissement overweegt.

Wij betreuren deze houding, daar zij tot gevolg heeft dat de openbare opinie en de openbare machten niet volledig ingelicht worden over de bestanddelen van de massale overgang van Vlaamse humaniorastudenten van de arrondissementen Brussel en Leuven naar Franstalige universiteiten en instellingen van hoger onderwijs.

Uit de thans gekende cijfers blijkt dat tijdens het laatste academiejaar 8.416 hoogstudenten uit Brabant afkomstig zijn, waarvan slechts 1.928 Nederlandstalige leergangen volgen.

Deze cijfers zijn onverklaarbaar, vermits de meerderheid der humaniorastudenten van Brabant Vlamingen zijn. De opleiding van het land die thans in Franse handen berust ziet met genoegen deze massale overgang van Nederlandssprekende humaniorastudenten naar Franstalige universiteiten, daar deze overgang haar bevoorrechte positie en de verfransing van het bedrijfsleven bestendigt.

Om deze redenen verzoeken wij de raad van beheer van de Universitaire Stichting de gegevens te achterhalen die een ernstige studie van het vraagstuk mogelijk maken. Het aanleggen van een statistiek per arrondissement lijkt ons dan ook onontbeerlijk.

Met de meest hoogachting.

R. Becquaert
Ondervoorzitter

Lic. Em. Janssens
Ondervoorzitter

Dr F. Bové
Algemene Voorzitter.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jrg. 1960 - nr 3 :

W.P.C. Knuttel, Echtscheiding op rekest. — H.L. Bakels, De aansprakelijkheid van de arbeider voor in zijn dienstbetrekking gemaakte fouten. — E.A.M. Santen, Over inconsequenties en over verlangen tot sauveren. — L. Roeleveld, De positie van de onderlinge waarborgmaatschappij in de Wet Assurantiebemiddeling.

Advocatenblad, jrg. 1960 - nr 1 :

E.C. Simons, Ambtelijke verdediging in het Vooronderzoek in Strafzaken. — F. Salomonson, Europese kanttkening bij de Beneluxontwerpen. — S.C.H. Nederburgh, Studie-bijeenkomst van Fachanwälte für Steuerrecht te Düsseldorf.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1960 - nr 4613 :

J.C. Schultsz, De Nederlandse rechter en internationale adopties (II, slot). — P.J.A. Adriani, Ter herinnering aan Prof. W.J. de Langen. — H. Drion, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Verbintenissenrecht (IX, slot).

Journal des Tribunaux, jrg. 1960 - nr 4262 :

M. Philippart, Urgence de l'assainissement des combats du ring.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1960 - nr 4 :

L.A. Boucique, La Narco-Analyse : Méthode d'investigation criminelle ?

Recueil Dalloz, jrg. 1960 - nr 2 :

R. Patel, Modifications apportées à la législation des loyers d'habitation et professionnels.